

מאזרזת הישבת

שע"י המכון התורני ירושלים

ויקרא - תשפ"ד שבת זכור | גליון 106 | עורך ראשי: הרב נעם יעקובי שליט"א

לעילוי נשמת
ר' דוד לוי בן חביבה אברג'ל,
נפטר ו' אדר תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה
*
לרפואת
ראובן בן נודרה יעקובי הי"ו

המדורים:

- ד' אמות של הלכה
- מן המדרש
- שימוחו במלכותך שומרי שבת
- שבת זכור
- זכרון לצדיקים
- יבוי שמאל איירבאך
- יבוי מדכי יפה בעל הלבושים
- ממאורות הפרשה

מאת הרב א.פ. שליט"א

על ידי התנהגות הקב"ה עם האדם במדה כנגד מדה יפרוש מהחטא

בחסרונו, והוא על ידי "כי אתה תשלם" עונש ויסורין, "כמעשהו" שקלקל, מדה כנגד מדה, דאז האדם כשואה שבאו לו יסורין מדה כנגד מדה, ירגיש בקלקול וחסרונו, ויעשה תשובה וחרטה על הדבר ההוא. עד כאן דבריהם. נמצא שעל ידי שהקב"ה יתנהג עם האדם מדה כנגד מדה, בזה יתקרב האדם להקב"ה, ולא יוכל היצר הרע להרחיקו על ידי שיכשילו בדבר איסור שיש בו פנים להתיר ויפול שם. וזהו שכתוב "אדם כי יקריב מכם" "מכם" ראשי תיבות מדה כנגד מדה, שזה הכלל של מדה כנגד מדה לא יסיחנו מדעתו, אלא תמיד יקרבהו אל לבו ויסתכל בו, אז בזה יש תקווה שיהיה האדם "קרבן לה", כלומר יהיה תמיד קרוב לה, בעל יראה, ולא יוכל היצר הרע להדיחו ולהרחיקו במצודה זו של הוראת היתר בדבר איסור. (בן איש חי. ועיין שם עוד שהביא עוד כמה פירושים ודרושים בזה).

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה" (ויקרא א, ב).

תיבת "מכם" נראה לשון יתר, וכמו שהקשה רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל.

ונראה לי בסייעתא דשמיא, דהכתוב אומר (תהלים סב, יג) "וּלְךָ אֲדֹנָי חֶסֶד כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ", ופירשו הראשונים ז"ל, שיש כמה דברים שהם אסורים והיצר הרע מורה לאדם בהם היתר, ואין מבין.

ואיך זה ישוב ויתחרט עליהם כיון שאינו מרגיש, לכן יעשה הקב"ה עמו חסד שישלח לו יסורין כנגד אותו קלקול, מדה כנגד מדה, ועל ידי כך ירגיש האדם בקלקול ההוא בראותו שבאו עליו יסורין מעין אותו דבר שקלקל בו, אז ידע דחטא בזה ושב ורפא לו.

ולזה אמר "ולך ה' חסד" להעיר לב האדם שאינו מרגיש

שלא להקריב שאור או דבש - טעמי האיסור מלוקט מדברי הראשונים

בתחילת המחשבה, ואל יתפוש עלי תופש בשום דבר אחרי ידע הכוונה.

ואומר כי ענייני הקרבן כולם לעורר מחשבת המקריב, ולפי המעשה ההוא יקח דמיונותיו בנפשו, הכל כאשר כתבנו כבר, ועל כן בהרחיק החמץ, שהוא נעשה בשהייה גדולה, מקורבנו, יקח דמיון לקנות מידת הזריזות והקלות והמהירות במעשי השם ברוך הוא, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ה מ"ב) הוי קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות וכו'. ונתחייב העניין במנחת היחידים יותר ממנחת הציבור לפי שהיאוש והעצלה נמצא ביחיד יותר, כי הרבים יזהירו זה את זה, ולכן לא תקפיד התורה על זה במנחת הציבור הבאה מזמן לזמן, כגון שתי הלחם של עצרת, אבל בלחם הפנים אע"פ שהוא נקרא גם כן מנחת ציבור, מחמת שהיא מנחה תמידית בכל שבת ושבת תקפיד התורה בה, ונצטוינו גם כן בה שתהיה מצה.

ובענין הרחקת הדבש נאמר אל הילדים הרכים כדי לייסרם, שהוא סיבה לדמיון שימעט האדם מלרדוף אחר המאכלים המתוקים לחכו כמנהג הזוללים והסובאים ימשכו לעולם אחר כל מתוק, ולא יתן לבו כי אם אל המאכלים המועילים לגופו וצריכים למחייתו ושומרים בריאות איבריו. ולזה ראוי לכל בעל שכל לכיין במזונו ושתייתו, לא לכוונת הנאת מישוש הגרון. ולו חכמו בני

"כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לָהּ" (ויקרא ב, יא).

רמב"ם (מורה נבוכים חלק ג' פרק מז) ²

ומפני שעובדי עבודה זרה לא היו מקריבים לחם, אלא שאור, והיו בוחרים להקריב הענינים המתוקים ומלכלכים קרבניהם בדבש, כמו שהוא מפורסם בספרים אשר ספרתי לך. וכן לא תמצא בדבר מקרבנותם מלח, מפני זה הזהיר השם מהקריב כל שאור וכל דבש.

רמב"ן (ויקרא ב, יא):

וטעם השאור והדבש יתכן שהוא כדברי הרב במורה הנבוכים, אמר שמצא בספריהם שהמנהג היה בעובדי עבודה זרה להקריב כל מנחתם חמץ, ולערב הדבש בכל קרבניהם, ולכן אסרם לגבוה.

החינוך (מצוה קיז)

שרשי מצוה זו נעלמים מאד למצוא אפילו רמז קטן מהן, ואולם מפני שכבר הודעת בפתח דברי שכוונתי באלו הטעמים שאני כותב להרגיל הנערים ולהטעים להם בתחילת בואם לשמוע דברי ספר, כי יש לדברי התורה טעמים ותועלות, ויקבלום על דרך ההרגל שלהם וכפי חולשת שכלם, ואל יהיו להם המצוות בתחילה כדברי הספר החתום, פן יבעטו בהם מתוך כך בנערותם ויניחום לעולם וילכו בהבל, על כן אכתוב בהם כל אשר יעלה

המורה. וזה הטעם הוא כולל רוב מה שבא בענין הקרבנות ובהרבה מן המצוות זולתם, כמו שזכר הרב המורה.

וכבר אפשר שנתן אנחנו עוד בזה סיבה מיוחדת. והוא כי הקודמים חשבו שיהיה מציאות כל הדברים הטבעיים בקרי ולא השיגו שתהיה שם סיבה פועלת, לא צוריית ולא תכליתית. ומהדעות ההוא היה מתחייב שתהיה המלאכה יותר נכבדת מהטבע, כי היא תעשה מה שתעשה לתכלית מוגבל. ולפי שזה הדעת [ה]נפסד הוא הורס הפנות התוריות ומרחיק האדם מכל שלמות. הנה יסדה לנו התורה שהענין בזה בהפך. רוצה לומר שהטבע [הוא] יותר נכבד מהמלאכה, לפי שהוא יעשה מה שיעשה לתכלית מוגבל. וכבר העירונו התורה בזה. לפי שאנחנו נמצא שהיא תדקדק שיהיו מיני הקרבנות מהדברים היותר נכבדים. והרחיקה עם זה הקטרת אשה לה' מהשאור, שחדושו מן המלאכה. וכן מהדבש, שתחדשו הדבורה במלאכה. להורות שאלו הדברים המתחדשים במלאכה הם מאוחרים מהדברים הטבעיים.

אברבנאל (שם)

ואמנם הדבש נאסר כדי שלא יהיה סבה למהר זמן הקרבן. לפי שיש בו סגולה לעכל הבשר ולו היה נוגע בבשר הקרבן היו הכהנים חוששים שמא יעכל דבר מבשר הקרבן. והיו ממהרים להקריב הקרבן קודם עתו מצורף לזה היות הדבש ראוי לאכילה בפני עצמו למתיקותו, ולכן אולי הכהנים בהקריבם אותו ילכלכו אצבעותיהם בו וילחכו אצבעותיהם ויהיה להם זה לאבן נגף ולצור מכשול. הנה אם כן היו בשאור ובדבש טעמים הפכיים, זה מאחר הקרבן, וזה ממהרו, זה אינו ראוי לאכילה בפני עצמו, וזה ראוי לאכילה בפני עצמו. גם צוה יתברך לאסור השאור לרמוז לנו שנרחיק מעצמנו היצר הרע בהיותנו עובדים עבודתו, כי היצר הרע קרוי בשם שאור, וכמו שאמרו (ברכות יז, א) בפרק היה קורא, רב אלכסנדר אמר הכי רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה. ונאסר הדבש גם כן לפי שיש בו סגולה כנגד השכל כמו שכתב אב"ס וזה לשונו: הדבש החריף המעטט שמריחין אותו ואוכלין ממנו ויוליד אפיסת השכל פתאום והזיעה הקרה. ואמר עוד ואם יריח הארסי מהדבש החריף יסיר השכל, וכל שכן אם יאכל ממנו, ולפי שהיו הדברים האלה רוצה לומר תגבורת היצר הרע ואפיסת השכל דברים שראוי שירוחקו מכהני ה' הוצרך יתברך להזהירם מהם.

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר (ויקרא א, א) פירש רש"י: "לאמר", צא ואמור להם דברי כבושין, בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך, לא נתנייח הדבור עם משה, שנאמר (דברים ב) "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר", אלי היה הדבור. הקשה החתם סופר דאם כן אין זה דברי כבושין ותוכחה אלא אדרבה דברי שבה, שבשבילן דיבר השם עם משה, וצריך ביאור. ונראה לפרש, כי זה חסד גדול מהגומל חסדים שחפץ בתשובת רשעים ונתן להם אמצעים אשר על ידיהם יכופר עוון, וזוה ניכר גדול חיבתו ואהבתו לבניו. וזהו גם מוסר השכל, שלא יחטא האדם וישכח בוראו וקונו, אשר יסובבנו ויבוננו כאישון עין, וכל חפצו ורצונו להתחסד עם בריותיו. הרי שציווי הקב"ה על אודות הקרבנות הוא בעצמו גם מוסר כמבואר. וזהו שאמר "לאמר", צא ואמור להם דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי, רצונו לומר, כי בשביל ישראל דיבר הקב"ה עם משה לצוות לו ענין הקרבנות, וזהו דברי כבושין, שנשים תמיד על לבנו אהבתו אשר אהב את עמו, ועל ידי זה נתעורר שלא נחטא עוד, אלא להשיב אהבה ולקיים (דברים ה, ה) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", כנ"ל.

(חשב סופר - הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל)

אדם ישכילו זאת, כי כל ענין חוש המישוש חרפה היא להם, כל שכן שאין ראוי להם לכוין אליו ולהנות בו, רק הצריך אל הטבע בהכרח. ומאנשי החכמה כתבו חוש המישוש אשר הוא חרפה לנו.

ועוד שמעתי טעם באיסור שאור ודבש, לפי שהשאור מגביה עצמו, וכן הדבש מעלה רתיחתו הרבה, ולכן נתרחקו, לרמוז כי "תועבת ה' כל גבה לב". ועוד ראיתי בפירוש הרמב"ן זכרונו לברכה שכתב כן, וזה לשונו, ובעבור שהקרבנות לרצון השם הנכבד לא יביאו מן הדברים אשר להם היד החזקה לשנות הטבעיים, וכן לא יבואו מן הדברים המתוקים לגמרי כמו הדבש, רק מן המזוגים, כאשר אמרו זכרונם לברכה בבריאת עולם שיתף מידת רחמים במידת הדין ובראו, עד כאן.

רבינו בחיי (ויקרא ב, יא)

כתב הרב ז"ל בספר המורה כי מנהג עובדי עכו"ם שבכל מנחתם היו מקריבין חמץ והיו מערבים הדבש בכל קרבנותיהם ולכן אסרם לגבוה. וכענין זה אמרו רז"ל במצבה שהיתה נבחרת בימי האבות ואחר כך שנאה השם מפני שעשאוה חק לע"ז, כמו שנאמר: (דברים טז, כב) "אשר שנא ה' אלהיך". ועל דרך הפשט כי הקרבן לכפר בו כל עוונותינו, ולולא המסית והמדיח שהוא יצר הרע לא היה אדם חוטא ולא היה צריך לקרבן כלל, והשאור והדבש הן הן יצר הרע עצמו, כמו שאמרו רז"ל לענין חמץ ומצה בפסח צריך אדם לפנות לבבו מיצר הרע, והוא שאמרו: (שם טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ", לענין קרבן פסח, וקרבן פסח היה כפרה על עבודה זרה שעבדו במצרים, ולכן הוא מרחיקם מיצר הרע שלא לשוב לע"ז. ודבש גם כן יצר הרע כי דב"ש בגימטריא אשה, והאשה היא יצר הרע, כי כן מצינו באדם הראשון כשחטא אמר (בראשית ג, יב): "האשה אשר נתת עמדי", רצה לומר יצר הרע שיצרת בי, והאשה אמרה: (שם פסוק יג) "הנחש השיאני", וזה סוד נחש והאשה והאיבה, ולכן הורחקו השאור והדבש מהקרבן כי לא יתכן שני הפכים בנושא אחד, ועוד כי היה נמצא טובל ושרץ בידו, ודי למבין.

רלב"ג (ויקרא ב, התועלת הששי)

והנה התועלת המגיע מאלו האזהרות הוא, לפי מה שזכר ממנו הרב המורה, כי עובדי ע"ז היו עושים זה. ורצה השם יתעלה שלא נעבדו באופן שהיו עובדים אלהיהם. ולזאת הסיבה בעינה רצה שנקריב מלח על כל קרבן. כי עובדי ע"ז לא היו מקריבים מלח כלל, כמו שזכר הרב

ד' אמות של הלכה

מדיני משלוח מנות - מתוך ספר "הליכות שלמה" למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

יוצא ידי חובתו בכך].

שני חלקים ממין אחד החלוקים בטעמים, כגון החלק העליון והתחתון של בשר עוף וכדו' [ברם יש להזהר לכתחילה לשלוח לכל אחד כפי ערכו וחשיבותו, ולא ישלח לעשיר מנה הפחותה לפי ערכו, וכמ"ש הבה"ל בסי' תרצ"ה (ד"ה חייב לשלוח) (***)], חשובים כשתי מנות [ואף דבעינן שני מיני אוכלין אבל ב' חתיכות ממין אחד אינו מועיל, מ"מ בנד"ד שפיר חשיבי כשני מינים (***)], וה"ה לענין איסור בורר בשבת דחשיבי ב' חלקים אלו כשני מינים].

קפ"ט משום דקיי"ל בשבת צ"א ע"ב גבי קופה מלאה חרדל דאגד כלי שמיה אגד וא"כ ה"ה הכא דהכלי משים כל שיש בו כמנה אחת, עיי"ש, חידוש גדול הן, ולא חיישינן ליה. כתבי התלמידים. (***) ועיין ראש יוסף מגילה ז' ע"א שכתב "יראה שיעור משלוח מנות כפי שיעור הראוי לכבד לחבירו באותה העיר די", ועיין ערוך השלחן סי' תרצ"ה ס"ט דהשולחים חתיכות קטנות לא יצא ידי חובתו. ובברכ"י סק"ד כתב בשם מהראנ"ח דעיקר המצוה שיהא המנות יקרות הערך ועריבות, עיי"ש. ורבינו היה מדבר בשבחם של המקפידים על כך לקיים המצוה כהלכתה וכהידורה ונותנים לבם להדר מתנתם, ולא הערך הכספי הוא העיקר אלא נתינת הדעת ושימת הלב ליקר ולחבב איש את רעהו, ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו כראוי, ופשיטא שאין להוציא הוצאות יתירות בכגון דא (ויצוין שלבחרים בישיבת קול תורה הודיע רבינו שאין דעתו נוחה כלל מהבאתם אליו משלוח מנות). רשימות. והשיב לשואל על מנה של בשר עם תוספות בצדה על הצלחת, שיוסיף עוד מנה. עכ"ד. ואולי היינו משום ספיא דהבה"ט סי' תרצ"ה סק"ז בדג וביצה שעליו (ועיין ערוה"ש סי"ז שהחמיר בוה), או משום חשיבות המנה וכדברי הבה"ל הנ"ל.

ראוי שלא לאכול ביום הפורים קודם שיקיים מצות היום [כדין כל המצוות שאין לאכול קודם קיומן].

מותר לשלוח מנות מפירות שביעית [והיינו למי שישמרם בקדושתן (*)] וכן להחזיר למי ששלח לו מהם, ואין בכך משום פריעת חוב [לפי שאין זה חוב ממון שניתן לתבעו בדיינים, אלא חוב מחמת מצוה בלבד, ולכן אין בזה משום סחורה]. יוצאין ידי חובת משלוח מנות אף במנות שאין המקבל רשאי לאוכלן מטעמי בריאות [ואף דהמצוה להרבות שמחה וריעות (**)] ע"י משלוח צרכי הסעודה ובנידון דידן לא יאכלם המקבל, מ"מ שפיר

(*) ונשאל רבינו לענין פועלי נקיון וכדו' העובדים במקומות של שומרי תורה, אם מותר ליתן להם משלוח מנות בפורים (בשאר שנים) כדי לקרב לבם למצוות - כיון דיש לחוש שלא יברכו על האכילה, וכתב דשרי משום דודאי מצוה גדולה היא. וכן הורה רבינו להעוסקים בקירוב רחוקים בחוגי בית וכדו' דשרי ליתן לפניהם דבר מאכל כפי הנימוס כדי לקרב הלבבות אף שאינם מברכים, אולם מן הראוי לשדלם בדרכי נועם לברך על אכילתם.

(**) ובחידושי אגדה כתב רבינו, בהא דאמרו בפסחים (סח, ב) הכל מודים בפורים דבעינן לכו"מ מ"ט "ימי משתה ושמחה" כתיב, דבאמת גם בזה הטעם הוא כמו שאמרו שם לענין עצרת דבעינן "לכס" משום דיום שנתנה בו תורה הוא, שהרי בפורים הדר קבלוה מאהבת הנס (ועיין ארחות חיים ספינקא סי' תרצ"ד אות ד' בשם המרדכי בב"מ פרק המקבל סי' שצ"ח דיום הפורים שקול כיום מתן תורה), אלא דכיון שהקבלה היתה ברצון לכן מוסיפים גם משתה ומשלוח מנות איש לרעהו לאפושי שמחה. עכ"ד. ועיין כעיי"ז בשל"ה. (***) ודברי הבן איש חי (פ' תצוה אות ט"ז) שצריך להניח כל מין בכלי בפני עצמו ולא יניח שניהם בכלי אחד, וטעם הדבר כתב בס' תורה לשמה סי'

מן המדרש

שמות רבה פרשה נא סימן ה' עם פירוש "עץ יוסף"

"מִתֵּן אֲדָם יִרְחִיב לוֹ" (משלי יח, טז). מַעֲשֵׂה בַר' אֱלִיעֶזֶר וַר' יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָלְכוּ לְחֻלוֹת אֲנִטוּכְיָא לְעֶסֶק מַגְבַּת צְדָקָה לְחַכְמִים. וְהָיָה תִמְנָן חֵד בַּר נֶשׁ וְהָיָה שְׁמִיָּה אֲבָא יוֹדֵן, וְהָיָה יְהִיב פְּרִנְסָה בְּעֵין טוֹבָה. פֶּעַם אֶחָד יָרַד מִנְכָסְיוֹ וְרָאָה רְבוּתֵינוּ שֶׁם וְנִתְפָּרְכְמוּ פָּנָיו. הֵלֵךְ לוֹ אֶצֶל אִשְׁתּוֹ. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי מָה פָּנִיךָ חוֹלְנִיּוֹת. אָמַר לָהּ, רְבוּתִי פָּאן וְאִינִי יוֹדֵעַ מָה לַעֲשׂוֹת. אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיְתָה צְדָקָת מִמֶּנּוּ אָמְרָה לוֹ, לֹא נִשְׁתַּיֵּר לָנוּ אֲלָא שְׂדָה פְּלוּנִי בְּלָבָד, לֵךְ מְכַר חֲצִיָּה וְתַנְּהָ לָהֶן. הֵלֵךְ וּמְכַר חֲצִיָּה וְנִתְנָה לָהֶן. נִתְפַלְּלוּ עָלָיו וְאָמְרוּ, הַמָּקוֹם יִמְלֵא חֶסְרוֹנְךָ. לְאַחַר יָמִים הֵלֵךְ לְחַרֵּשׁ בַּחֲצִי שְׂדָהּ. עִם כְּשֶׁהוּא חוֹרֵשׁ נִפְתְּחָה הָאָרֶץ לְפָנָיו וְנִפְלְאָה פְּרִתּוֹ שֶׁם וְנִשְׁבְּרָה רִגְלָהּ, יָרַד לְהַעֲלוֹתָהּ וְהָאִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵינּוּ וּמֵצֵא שֶׁם סִימָא. אָמַר, לְטוֹבְתֵי נִשְׁבְּרָה רִגְלֵ פְּרִתִּי. בַּחֲזִירַת רְבוּתֵינוּ לְשֶׁם שְׁאָלוּ עָלָיו וְאָמְרוּ, מָה אֲבָא יוֹדֵן עָבִיד. אָמַר לְהוֹן הוּא אֲבָא יוֹדֵן דְּעִבְדִּי, אֲבָא יוֹדֵן דְּגַמְלִי, אֲבָא יוֹדֵן דְּתוֹרִי, מִן יָכוֹל לְמַחְמֵי סַבְרָא אֲפוּי דְּאֲבָא יוֹדֵן. פִּינֵן שְׁשֻׁמְעָ יֵצֵא לְקִרְאָתֵךְ. אָמְרוּ לִיָּהּ, מָה אֲבָא יוֹדֵן עָבִיד. אָמַר לָהֶן, עֲשֵׂתָה תִפְלְתְכֶם פְּרוּת וּפְרִי פְּרוּת. אָמְרוּ לוֹ, חֲזִיךָ אָף עַל פִּי שְׁנַתְנוּ אַחֲרֵים יוֹתֵר מִמֶּךָ לֵךְ כְּתַבְנוּ בְּרֵאשׁ. נִטְלוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ אֶצְלָן וְקָרְאוּ עָלָיו זֶה הַפְּסוּק "מִתֵּן אֲדָם יִרְחִיב לוֹ". רִשְׁב"ל אָזַל לְבַצְרָה וְהָיָה תִמְנָן חֵד בַּר נֶשׁ וְהָיָה שְׁמִיָּה אֲבָא יוֹדֵן רִמָּא, וְחַס וְשָׁלוֹם לֹא הָיָה רִמָּא, אֲלָא דְהָיָה מְרַמֵּי בְּמַצּוֹתָהּ. כַּד הוֹיֵן פְּסָקִין כָּל עֲמָא הָיָה פְּסִיק כָּל קָבֵל כּוּלְהוֹן.

והוה כאסמכתא בעלמא. עבד פסיקא. גזר שיפסקו לצדקה ליתנו לבית הכנסת של טבריה מן בנו דסילכא. מבניו של סילכא שם אדם מפורסם. לפי מתנותין מרחיבין. וזה השמר לך פן תעזוב. וראה לחזקו ועי"ז ירחיב ה' אלהיך. ולא תדמה כי ע"י הפיזור יחסר לך. כי נהפוך הוא. כי אם מוסיף מוסיפין לו. ורבו מביא פר. ה"יפה מראה" מגיה בירושלמי שלהי הוריות ורבו מביא שעיר. לכל מעשיו ופר קודם לשעיר. כצ"ל.

זהירות בקבלת השבת

הוא 'קופץ'. וכך, לפני שבת יודע היצר הרע שהוא עומד לסיים את תפקידו למשך עשרים וארבע השעות הבאות, ולכן ישנה התגברות מצדו והמכשלות והעיכובים רבים. כאן מונח כל הקנין של השבת. כפי שנכנסים אל השבת, כך נראה גם ההמשך. וכשמגיעה שבת, לתפוס את הקב"ה בכל הכח. כיצד? על ידי שמאמינים שזוהי שבת ולא מסיחים דעת מן השבת. אתה רואה את הפרח הזה? - זהו א' שאבעס'דיקער בלום. אתה רואה את הגזוז הזה זה שאבעס'דיק. זוהי סעודה של הקב"ה. תחשוב כל הזמן על שבת, אל תסיח דעתך ממנה אפילו לרגע אחד "מצאתי את שאהבה נפשי, אחזתיו ולא ארפנו!"

(נפש שמשון - רבי שמשון דוד פינקוס)

הסוד המעשי איך לזכות למעלת השבת, הוא על ידי זהירות בענין קבלת השבת. הבעיה שלנו היא שכמעט תמיד בשעה שהשבת נכנסת אנו עדיין לא מוכנים. זה נורא! כמה שמשתדלים - לא הולך... זוהי קללה. ויש ראייה לכך: הנה בשבת חול המועד הכל נראה אחרת, הכל מוכן בעתו ובזמנו. לעומת זאת בשבת רגילה שלא בחול המועד יתכן מצב בו מתחילים בשמונה בבוקר ובקושי מגיעים לרגע האחרון... מין קללה כזו. הגדרת הדבר הינה עפ"י מה שמצינו בקדמונים, שבשבת כל הדינים מסתלקים. והרי טבעו של עולם שכל מי שעומד למות, ברגע האחרון הוא מתגבר, כמו נר שלפני שהוא נכבה

מלחמה לה' בעמלק (מדברי הגר"י אדלדשטיין זצ"ל)

להכניס שהכל מתרחש באופן מקרה, ולהוציא ח"ו את האמונה בהשגחה. נמצא לפירוש זה שכל מי שיש בו את המידות האלו יש בו חלק מעמלק, חלק מרוח עמלק ומצווה למחות ולעקור את זה מהלב. שמעתי פעם מפי הרב בר שאול ע"ה שמצוות מחית עמלק היא יותר ברוח מאשר בגוף, כלומר מדוע אנו מצווים להשמיד את עמלק מפני רוח העמלקיות שבו, וזה ההסבר לפי הרמב"ם שמקבלים גרים מעמלק, כיון שהעיקר להשמיד את רוח העמלקי ואם התגייר בלב שלם ממילא נשמדה רוח העמלקי שבו, והוא עצמו במעשה הגירות, מחה והשמיד את הגוי העמלקי של עצמו, ונעשה יהודי חדש. כמו שכתוב בשמואל (פרק ב, פסוק א) שבא אחד אל דוד ואמר לו שהוא ממשפחת גרים עמלקים. א"כ כעת שאין אנו יכולים להשמיד את עמלק וגם אין אנחנו יודעים מי הוא בדיוק, נשמיד את העמלק שבתוכנו ולא נתלה שום דבר שבא עלינו במקריות שזהו רוח עמלק, אלא נאמין שכל מקרה שקורה וכל מאורעות העולם הכל זה בהשגחה עליונה והכל מסודר למעלה עם כל פרטיו ודקדוקיו, כמו שכתוב שאין אדם נוקף אצבעו אלא אם כן נגזר מלמעלה. עכשיו שאנו קוראים פרשת מחית עמלק, אמנם את המחיה עצמה אין אנו יכולים לקיים, אבל נמחה את רוח עמלק שיש בתוכנו, ואת עם עמלק ימחה משיח צדקנו.

שבת לפני פורים היא "שבת זכור", וקוראים את פרשת זכור שהוא מצות עשה דאורייתא לזכור את מעשה עמלק. והטעם שקוראים את זה כל שנה לפני פורים, כתוב בספרים, מפני שלאחר שנה מתחיל האדם לשכוח, ולכן תיקנו לקרוא כל שנה. המצוה מתחלקת לב' חלקים, א' לזכור מעשי עמלק, ב' למחות את זרע עמלק, וכתוב בסוף פרשת בשלח שאין כסא השי"ת שלם ואין שמו שלם עד אשר ימחה זרעו של עמלק מן העולם שנאמר "יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור". כתוב כס בלי "א" ושם ה' בלי "ו" ו"ה", וידוע פשטו של הגאון מוילנא שהיה מסביר הפסוק בתהילים קלב"ב "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו" כלומר כאשר ה' יחזיר את ישראל לציון "אוה" למושב לו, זאת אומרת האותיות "א" למילה כס, ו"ה" ו"ו" שחסרו משם ה', וחזרו ל"מושב", זאת אומר לכסא, ולו, כלומר לשמו יתברך ועד אז אין כסאו שלם ואין שמו שלם. ובמצוה זו מצווה לנו התורה פשוט להשמיד עם שלם, והשמדת עם היא מגונה גם בעיני העמים, ולכאורה איך אפשר לשמח במצוה כזו?! אבל נראה מה אומרת התורה מדוע להשמיד את עמלק. "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו", "אשר קרך בדרך" יש כמה פירושים, א' 'קרך' מלשון קרירות שקירר אותך, קירר את ההתלהבות שבך, ב' 'קרך' מלשון מקרה, שכל רוח עמלק היא

ו. שלא היה בהם מי ששם על לבו לאמר נראה נא את ה' אלוקינו האל המושיע, כדאיתא במדרש שם. ז. דהיה חוטא ומחטיא את הרבים כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, אשר קרך בדרך שהוקיר את הקדירה לגבי אחרים, ועל זה אמרו הכשר שבטבחים שותפו של עמלק, כן כתב הרב מגן גבורים בשיטה לסוף מסכת קידושין דף קצו ע"ב, והקדוש ברוך הוא שמר עברתו נצח, כדי שיהא האדם תמיד זוכה ומזכה לאחרים, ולא יגרום שיחטאו אחרים בשבילו, כיצא בדבר אמרתי בענייני שילמוד מזה הענין של עמלק, שיהיה מן הנרדפים ולא מן הרודפים, דהרי עמלק היה תחילה שרדף אחר ישראל כדכתיב ראשית גויים עמלק, וכתב רש"י סדר האזינו על הפסוק מראש פרעות אויב, וזה לשונו, מפשע תחילה פרצות האויב, כי כשהקדוש ברוך הוא נפרע מהאומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרצה בישראל, עד כאן, ובעבור כן הוא שהקדוש ברוך הוא ציוה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ואם כן מזה ראוי לנו לקחת מוסר השכל שלא לרדוף אחר שום אדם בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית, ויהיה לזכרון בין עינינו מילתא כדנא, בהגיע תור פרק היה קורא פרשה זו מדי שנה בשנה, והנה בשבת זו לא יעלה קטן בפרשת זכור, ועיין ערוך השלחן סימן תרפה, ובספרי הקטן ספר חיים מה שכתבתי שם בסייעתא דשמיא.

דהרי אמרו בזוהר הקדוש סדר וישלח דף קעא ע"א, דעל ידי זה שלא יש מחזיקים ביד לומדי תורה, מתגבר עשו נחש ירכן, וכשלא יש מחזיקים, התורה משתכח, ולכן יען על ידי עסק התורה מתיש כוחו של עשו ועמלק ושר שלהם ס"מ, אם כן זוהי סיבה להיות הם מבקשים לנתון ולהרוס תמכין דאורייתא, וזהו כונת מה שאמרו ז"ל בסדר בשלח, ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מן התורה, דהכונה שרפו ידיהם שלא היו מחזיקים ביד לומדי תורה, וידיהם קאי לעוסקים בתורה, דלא היו מחזיקים בידם, והנה אשכחן במאמרי רבותינו זכרונם לברכה, שאמרו על סיבת ביאת עמלק, דממנו נקח מוסר, כדי להזהר מאותם העונות, ובפרט בעת שאנו קורין הפרשה, ליתן בלבבנו על מה בא עמלק, ולשוב אל ה' שלא נחטא עוד, ואזכיר קצתם פה, ריש תורה כדאמרן דבעון ביטול תורה בא עמלק, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה, ורש"י על הפסוק ברפידים. ב. בעון חילול שבת כדאיתא בגמרא ובמדרש, ויותר מבואר בזוהר חדש דף נט, ובחמ"י פרק א דפורים. ג. על עון המשקלות, כמו שכתבו התוספות פרק קמא דקידושין, והוא במדרש תנחומא סדר תצא, ובחמ"י פרק א דפורים. ד. בעון שניסו את ה', כדכתיב ועל נסותם את ה', כדאיתא במכילתא סדר בשלח. ה. שלא היה בהם יראת שמים, כדכתיב ולא ירא אלוקים, כמו שכתוב במכילתא סדר בשלח.

כתב הרב חמדת ימים בהלכות פורים פרק א דף צג ע"ד וזה לשונו, ועל כל אלה קבעוה חובה לקרות פרשת זכור בצבור, למען דעת כל עמי הארץ ליראה את ה' הנכבד, והואיל הלוח אחרי ש"ב מעבירות שבידם, להתיש כח שרו של עמלק, ונפל עזור וישוב אל הארץ כשהיה, ומה מאד יתאוונ אדם חי גבר על חטאיו לאמור, אוי לי איככה אוכל וראיתי צרי ואויבי לי, שרשם בעמלק, מתגברים והולכים בעון פשעי וחטאתי, והמר שדי לי מאד, על חורבן בית מנוחתו זה כמה ימים ושנים, ושמו המחולל בגויים, ואשר אין כסאו שלם ואין שמו שלם, כל עוד שזרעו של עמלק קיים, ובשלי הסער הגדול הזה, באשר יתוסף כח ואומץ בשר שלו הוא ס"מ, ושטן הוא יצר הרע, בעונותי הרבים ועצומים, אויה לי על הבנים שגלו מעל שלחן אביהם, וכל האזרח בישראל ישבו בצ'וקות ומבוכות, ומידי יום ביום עברו רעות ותלאות על ראשינו, ואין דורש ואין מבקש לדעת על מה עשה ה' ככה לעם סגולתו, אשר בחר לו לנחלה, איך הם הולכים מדחי אל דחי, היה הלוח וחסור מיום ליום, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ויראי ה' וחושבי שמו נתונים נתונים המה למרמס רגל השור והחמור, וגם ערב רב עלה איתם, דור דור מההוא זרעא בישא דעמלק, לנתוש ולנתון תמכין דאורייתא, יאבד כל זכר למו, עד כאן לשונו, נמצא עיקר מגמת פניו של עמלק הוא שלא להיות תמכין דאורייתא.

"והימים האלו נזכרים ונעשים" (מדברי הגר"ח פאלאג'י בספר "מועד לכל חי" - סימן לא (טו))

עמלק כוחו גדול לעורר את מידת הדין, ש"זה לעומת זה עשה האלקים" וכמו שיש את משה רבינו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, כך להבדיל באומות העולם יש את בלעם, ומשה הוא מקור הדעת ומעורר את מידת הרחמים ואילו עמלק כוחם גדול בעיוות הדעת, מלחמה בכל דבר של קדושה "מלחמה לה' בעמלק" כל מלחמתו של עמלק היא כנגד הקב"ה כביכול, וכמו שאמרו חז"ל שהיה עמלק זורק מילות כלפי מעלה, ובזוהר כתוב שלא היתה ולא תהיה מלחמה כמו המלחמה של השי"ת בעמלק, ואפילו שהיה כבר את דור ההפלגה שגם נלחמו נגד הקב"ה, עמלק זה הרבה יותר שהם עצם הרע וכוחו של עמלק הוא כל כך גדול שהיה צריך את מצוות השקלים בתורה, להקדים שקליהם לשקליו של המן כדי שינצלו מן הגזירה הנוראה. עמלק הוא שרש הרע בעצם ולא כשאר אומות העולם, שיש שבעים אומות ולכל אומה ואומה יש תכונה ומידה רעה אחרת ולפיכך כאשר יש פחדים מסתלקים כל התאוות, וכשראו את כל הניסים שנעשו לישראל נבהלו מפניהם "או נבהלו אלופי אדום" וגו', אבל עמלק שהוא שרש הרע בעצמותו אין זה תאוה מסוימת ולכן גם פחדים לא מזיזים אותו ובא להילחם בישראל, ובחז"ל מבואר שאסף עימו עוד כמה אומות להילחם בישראל אבל כולם נשטמו וברחו להם ורק עמלק היה היחיד שנשאר. וכל כוחם של האומות מגיע מכך שישראל מתרפים בעבודה, שיש שבעים כוחות באדם שהם שבעים תכונות ומידות וכאשר עם ישראל אינם שלמים במידה מסוימת הם נותנים כח לאותה אומה להתקיים,

"והימים האלו נזכרים ונעשים" (אסתר ט, כח) זכירה קודמת לעשיה. שבת זכור היא תחילת הימים האלו שהיא הזכירה, ועיקר הזכירה זה בלב 'יהי ליביה', להחזיר ולהשריש בלב את שנאת עמלק, והעיקר שהאדם יתעורר מעצמו 'יהי ליביה', וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו, 'כי מטא לחון אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למדהר וחזר עד בית קל וקפצה לו הארץ, וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם איהו לא יהיב ליביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו' (רש"י בראשית כח, יז). שכל זמן שהאדם לא מתעורר מעצמו אפילו יעקב אבינו, לא עוזר כלום וכיון שיהיב דעתיה מיד קפצה לו הארץ, שהעיקר זה שהאדם יתעורר מעצמו. נאמר (שם ט"ו) "כי יד על כס ים מלחמה לה' בעמלק מדור דור" וברש"י שם 'נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק', והיו כמה הזדמנויות למחות את זכר עמלק וכמו שהיה בימי שאול, אבל עם ישראל הפסיד את זה שלא קיימו את דבר ה' ולפיכך נענש שאול שהפסיד את המלוכה, כמו שאמרו חז"ל שאול באחת ועלתה לו. "והימים האלו נזכרים ונעשים", ביאור הענין, העשיה זה יותר מהזכירה שצריך את העשיה בפועל, אבל בזמן הזה העשיה היא פחות, שהזכירה לרוב הראשונים דאורייתא והעשיה זה מדברי קבלה שהיום אין לנו את עיקר העשיה שזה יהא רק לעתיד לבוא כשהקב"ה בעצמו ימחה את עמלק כמו שנאמר (שמות יז, יד) "מחה אמחה" ועוד.

ליעקב לא עולם הזה ולא עולם הבא, וכל כוחם של עמלק מגיע מרפידים שכאשר ישראל מתרפים מן התורה יש כח לעמלק להילחם בהם, ולכן כל המלחמה בעמלק היתה על ידי יהושע שהיה לו את כח התורה, יהושע המתמיד הגדול "נער לא ימיש מתוך האוהל", וכוון ששרשו של עמלק היה למעלה היה צריך גם את משה שיפעל מלמעלה וגם את יהושע שיפעל מלמטה ורק על ידי שניהם יכלו לנצח את עמלק, ובמיוחד על ידי כח העמל של יהושע בתורה יכלו לנצח.

אבל עמלק הוא רע בעצם בלא שום תכונה מסוימת ולכן כל זמן שעמלק קיים אין השם ואין הכסא שלם כביכול שזהו פגם נורא שיש מציאות של עמלק בבריאה, ורק הקב"ה ימחה אותו לעתיד לבוא "כי מחה אמחה" וגו'.

עמלק רצה לעקור את הכל, וכמבואר בחז"ל, שכשראה עמלק שהוא הנכד של עשו, שיעקב אבינו יושב בשלווה בעולם הזה רצה להפריעו, שיעקב אמר לו שעל ידי שיתלווה אליו יזכה לכל הפחות לעולם הזה, אבל הוא לא רצה אלא ביקש לעקור את הכל שלא ישאר

זכרון לצדיקים

ט' אדר תשע"ח: הגאון רבינו שמואל ב"ר שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל

הרגיש חובה לבוא ולשמחני בחתונה, למעלה מגדרי החיוב וההרגל.

לאחר החופה, וכאשר רבי שמואל נפרד בברכה, הוא יצא לירכתי האולם. והנה תיכף אחרי החופה ניגש אלי יהודי לא מוכר ואומר לי "מישהו פה מסר את זה עבור אמא שלך שתחי, אם תוכל לתת לה". הלה הניח בידי והלך... כשהיה ברור שאינו רוצה שאדע מי הוא ומי שלחו.

המספר, יהודי חד מחשבה ומהיר תפיסה, אמר תודה, ולמרות שהיה בדרכו לחדר יחוד, טרח להביט בהסתר ביהודי הנ"ל לראות לאן פניו מועדות, כאשר הוא מצליח לראות שהוא ניגש ליציאה מהאולם וניגש לרבינו ראש הישיבה זצוק"ל ומסמן לו "עשיתי שליחות". "הבנתי שהחבילה הזו שיועדה לאימי, הגיעה בעצם מרבי שמואל, אך הבנתי גם שהוא שלח בידי מישהו לא מוכר, כדי שלא ידעו שהוא עומד מאחורי החבילה הזו, והיא תמסר בעילום שם".

ומה היה שם באותה חבילה? חלק זה הוא מרגש במיוחד. מסתבר שהאלמנה, אימו של המספר, אשה חסידית ירושלמית מבוגרת, חפצה מאד לרכוש לעצמה תכשיט של ענק פנינים אמיתיות, אך ידה לא השיגה והיא לא יכלה לרכוש דבר שכזה. "אינני יודע דרך מי, אך מסתבר שמרן ראש הישיבה שידע על האלמנה שמחתנת את בנה, שלח אי מי לברר בדרך עקיפה מה ישמח אותה במיוחד, וכשהתברר הדבר, נשלחה אשת תלמיד לרכוש את המתנה, והיא הובאה לחתונה בעילום שם, לשמח ולהרנין את ליבה של אימי - שאגב, לא נודע לה מעולם, מי קנה את אותה שרשרת פנינים יקרה...".

*

המעשה הנוסף ששח אותו יהודי, מתפרסם לראשונה, בשינויים מתבקשים, מאחר והסיפור לא ידוע כלל, והמעיד עליו הוא בן משפחה יחידי של בעלת המעשה, שידע בשעת מעשה את הדבר, וסיפר אותו אחרי שנים רבות. המעשה המדהים מלמד על המחשבה של מרן על כל צער, והפקחות העצומה, שהצילה אלמנה מטירוף הדעת.

המעשה אירע באשה אלמנה, שכבר בצעירותה היתה אשה קולנית וביקורתית. בעלה האומלל אמר לה ברגע של יאוש, כששלום הבית הופר, כי היא עוד תוציא אותו מהעולם... המשפט הניב בעקבותיו עוד שלל אמירות צולפניות מצידה, שחלחלו כנראה לליבו הפצוע.

ויהי היום והנה שוד ושבר, בשיא ימיו ופריחתו הסתלק הבעל לבית עולמו כשהוא משאיר אחריו את האלמנה, שבורה ורצוצה, ובעיקר כאובת לב. המשפט ששמעה מבעלה לחלל לנשמתה, והיא לא ידעה מנוח. הוא אמר לה שהיא עוד תהרוג אותו, והנה זה קרה...

ומאותו יום הסתובבה האומללה שבורת לב, מורטת שערות ראשה, בוכיה וליבה שבור. יסורי המצפון אכלו בה עד דכדוכה של

באדיבות הרה"ג רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א

לב אלמנה ארנין

אחת מהנקודות שסופרו לרוב, לאחר הסתלקותו של מרן ראש הישיבה, היתה מידת ה"והלכת בדרכיו" בהטבה העצומה שהיטיב לכל אדם, ובמיוחד רגישותו ומסירותו המופלגת לאלמנות וליתומים.

לאחר פטירתו שמענו עדות מבהילה על מקרה נורא ששמע מרן ראש הישיבה זצ"ל, כאשר התפתח ויכוח בין שני שומרי תורה ומצוות כשאחד מהם במהלך הדין ודברים פגע בנפש חבירו רח"ל, מעשה מזעזע שהרטיט לבבות רבים.

אחד היה רבינו, ששמע על המעשה, ומאז הגיע לביתה של האלמנה, על אף שלא הכירה מעולם - לא אותה ולא את בני משפחתה שהיו מפשוטי העם, וכל זאת כדי לחזק את רוחה. תקופה ארוכה הגיע רבינו אל הבית, הפך לידיד המשפחה, שבניה הפכו לאברכים מופלגים עוסקי תורה יראים ושלמים.

*

סיפור מבהיל ומפורסם נוסף נודע בפי כל, כאשר אשה אלמנה אחת אשר התגוררה בסמיכות לאחד מחשובי האדמו"רים, נכנסה לפניו באחד הימים ותינתה צרתה בפניו כי עומדת היא להשיא את בנה ואין בידה פרוטה לפרוטה. כאשר חקר האדמו"ר ובדק את מצבה, שאל אותה איך חיתנה את בנה הקודם. השיבה האשה: 'גם אז לא היה לי מאומה, ואמר לי שאלך לרבי שמואל אויערבאך והוא יתן בידי כסף להוצאות החתונה, ואכן הלכתי אליו וכאשר שמע על מצבי הדחוק מאד ובדק שאכן כך הם פני הדברים, אמר לי שמשמים הגעתי ביום טוב... משום שהיום בדיוק מכר את הדירה שהיתה לו בדמי מפתח ברחוב גשר החיים ונתן לי את סכום הכסף בכדי שיהיה לי את הוצאות הנישואין... הרב'ה התבטא בהתפעמות, שהוא הכיר הרבה מעשים על גדולי עולם אבל כזה מעשה הוא לא פגש אף פעם...'

*

שני מעשים מופלאים שמענו מעד קרוב, יהודי חסידי, שלא למד מעולם אצל מרן ראש הישיבה, אבל סיפר את המעשים בהתרגשות גדולה.

המעשה הראשון היה בבחור שגדל בירושלים, למד בישיבה חסידית, "בשלב מסוים" שח המספר, "חיפשתי בית מדרש אחר ללמוד בו בסדר ג', ומצאתי את שאהבה נפשי בבית המדרש של ישיבת 'מעלות התורה' בשערי חסד, מרחק הליכה סביר מהישיבה בה למדתי".

"והנה בשעה טובה ומוצלחת התארסתי", מספר האישי, "ובהגיע מועד החתונה, ניגשתי לרבי שמואל, ביקשתי את ברכתו והזמנתו לחתונה, למרות שלא למדתי אצלו מעולם. ואולם מאחר ואימי התאלמנה שנים קודם לכן, ואנכי הייתי יתום, הרי שרבי שמואל

להיות מהאנשים הקרובים והנאמנים ביותר למרן ראש הישיבה ר' שמואל צוק"ל, כדלהלן:

ר' שמואל בהתחלה היה גר בשערי חסד, והוא ואשתו היו מעורבים בכל חייו, אבי שהיה גיסו ואימי לא זזו צעד אחד בלי הדוד והדודה. כל חייו מילדותו נעו ונקבעו על פיהם. אבי התבטל בפני גיסו התבטלות מוחלטת, כל המשפחה הכירה בגדלותו מילדותו, "בוצין מקטפיה ידיע". כל דבר קטן כגדול נקבע על ידי מרן ר' שמואל. בכל יום בלכתי חזרה מת"ת קמניץ שם למדתי לכיוון הבית, הייתי עובר דרך מקום עבודתה של הדודה מרת רחל ע"ה והיא שמשה לי ממש כאמא בצורה טבעית. וכך גם בצוואה של אבי זצ"ל נכתב שכל שאלה ובעיה תקבע ע"י גיסו הגדול הגאון ר' שמואל. אף בכל השידוכים שאבי עשה, ר' שמואל הוא זה שקבע אם לעשות איך ומה. הכל הכל היה על פיו. אבי תמיד היה אומר לי 'אני מכיר את ר' שמואל מילדותו הוא פשוט קדוש מרחם, הוא היה כזה והוא נשאר כזה. מה שהוא אומר זה קודש קדשים'.

ממילא זה הבסיס לכל הקשר בינינו. וגם מצידו הוא הרגיש איתנו מאוד קרוב. בהזדמנויות רבות מאוד שהינו גם בביתו מילדותו.

ר' שלמה זלמן צוק"ל בצעירותו בעיקר, היה רציני מאד ומעשי, וכל מה שלא הסתדר עם רצינות ומעשיות, לא השתלב בשום צד בכל צורות חייו, על כל המשתמע מכך. הוא לא בזבז שניה מחייו לבטלה. לא היה שייך לדבר איתו סתם. ובילדותי פחדתי ממנו ממש. אמנם הוא היה רכרוכי ומאיר פניו ואפילו מלטף את הילדים, אבל היה פחד, היה תמיד הרגשה 'מה אתה עושה פה, לך ללמוד', הוא לא היה צריך לצעוק אבל זה היה מובן מאליו, יראת הרוממות. 'וכי אין לך מה לעשות, באת סתם לבקר, כנראה אתה צריך משהו'. אין כזה דבר בזבזו זמן או בילוי וכדו'. בתור ילדים היה לנו חרדת קודש ממנו.

היינו מתפללים איתו מעריב בבית זבול בשערי חסד בשעה שמונה בערב. ר' שלמה זלמן תמיד היה כבר במקומו בשעה המדויקת, היה שם בכניסה עמוד תליה לכובעים, ובתור ילד אהבתי לשחק ולהיתלות על זה. באחד הפעמים ניגש אלי ר' שלמה זלמן ואמר לי בחיוך ובמאור פנים 'למה אתה עובד כ"כ קשה עד שזה יישבר בא אלי הביתה אני אתן לך פטיש ותשבור...' הוא לא צעק ואפי' דיבר במאור פנים אבל גערה זו חקוקה בקרבי עד עצם היום הזה. אצל ר' שמואל, כשבאנו אליו לבית בתור ילדים, ושובבים לא קטנים היינו, היה אומר בביחוחתא "אה... די מזיקים זענען שוין געקומען..." הוא היה אומר, כתוב בגמרא שקטנים פגיעתן רעה, הם המזיקים הגדולים ביותר שקיימים, אם שור מזיק יש בעלים שיספוג את הנזק, אם אש יוצאת, ושאר האבות נזיקין יש בעלים שישלם, אבל קטן זה הכי גרוע, אין מי שישלם. ההסתכלות על החיים היא תורנית, ואם ההגדרה ההלכתית על קטן זה "מזיק" אז כך מסתכלים עליו, שמרו מפניו על דברים כמו ממזיק... עם זאת יש להדגיש שאמירה זו היתה נאמרת בחיוך ובצורה משועשעת, הגם ששידרה את האמת ההלכתית של המציאות בה כל ילד מצוי בה עד שיהיה בגיל המצוות. המסר נקלט כחלק מההבדלים שישנם בין קטנים לגדולים, ולכן זה התקבל כדבר המובן מאליו, ללא תחושת פגיעה או דומה לה. מעולם לא זכור לי שנפגענו מזה, פשוט החיים היו חיי תורה. והיה לכל דבר הגדרה תורנית. כשכל נשימה ונשימה נעשית בצורה תורנית, וכל החיים מקבלים ביטויים תורניים, אז גם הגדרה שכזו אינה פוגעת. ככה זה. חיים לפי זה.

כמו מה שראה בעיניו כשרבינו בא לבחון בישיבה קטנה שבה למד, והצליח להפוך תשובה של תלמיד חלש ל'גאונות', כשבכך התחזק אותו תלמיד וקנה אהבה לתורה. ובהיות רבינו בבית החולים במצב קשה, מיד כשפקח את עיניו ביקש ממי ששהה לצידו שילך לביתו "כי מחכים לך בבית". ובזמני מלחמת ה' כשסבל בזיונות וחרפות ביקש מהקב"ה שיסלח לעם ישראל כשם שהוא סולח לכל מי שפגע בו.

נפש, היא לא ידעה מנוח לנפשה, היא, כמו ידיה המיטה את האסון על ראשה וראש עולליה... לילותיה היו טרופים וימיה כאובים, השבר היה קשה מנשוא.

ידידי המשפחה וחברותיה של האשה האומללה, ניסו לקחתה לצדיקים וגדולים כדי שינחמוה, אך היא לא קבלה ניחומים. גדולי עולם ברכוה וקבלוה במאור פנים, אך היא חזרה בבכי על כאבה, ואמרה בדמעות רותחות "אני הרגתי אותו, את בעלי, אני רצחתי אותו, הוא אמר לי שהוא ימות בגללי", וכל דברי הניחומים היו לריק. עד לאותו יום מן הימים, כאשר אי מי הביא את האומללה לרחוב פרוש בשכונת שערי חסד, לביתו של מרן גאון ישראל רבי שלמה זלמן אויערבאך, כשהאשה האומללה פורצת שוב בפעם המי יודע כמה בבכי, ושחה את צערה, ולמולה עונה רבי שלמה זלמן, אב הרחמן, בנועם פניו, ומרגיע, מנסה להביא מזור לכאבה, מסביר לה שאין אדם הורג בהבל פיו, ואין לה כל חלק ונחלה באשמת גרימת מיתת בעלה... אך לשווא, האשה חזרה לביתה ושוב ושוב עלו מחשבותיה, הציפו ואיימו להטריף את דעתה.

ואולם לדבר אחד לא שמה לב אותה מסכנה, למי שנכח אז בביתו של רבי שלמה זלמן. היה זה בנו הגדול, מרן ראש הישיבה רבי שמואל זיע"א, שהצטודד בפנינת החרד וליבו התפלץ למראה האומללה, כשהוא שומע את הסיפור העגום, ואת היאוש הגדול של כל סובביה, שלא מצליחים להביא מזור לאומללותה...

מספר ימים עברו, ובאחד הימים צלצל הטלפון בביתה של אותה אשה, "שלום וברכה" נשמע הקול מעבר לשפופרת, "מדבר שמואל אויערבאך, סליחה על השאלה, שמא הייתם נוותו ביתו של ר' פלוני ופלוני?"

"כן" ענתה האשה, תוהה מה פשר השיחה הלזו.

"אנא אבקש אם תוכלו להגיע... יש דבר חשוב מאד שרציני לספר" אמר רבי שמואל, כשאותה אשה מזדרזת להגיע למעונו, תוהה מה מבקש לומר לה ראש הישיבה, כשכמובן היא אינה יודעת שהוא יודע בכלל מהסיפור שהיה עם בעלה, מצערה ומחשבותיה.

"רוצה אני לומר לך" אמר רבינו לאותה אשה שעה שנכנסה לביתו, "כי לבעלך ר' פלוני, יש צער גדול בשמים".

"מדוע?" אמרה האשה, ורבי שמואל לא חיכה אלא הסביר לה: "הוא יודע שהוא לא כיבד אותך כראוי, ובעולם העליון הדברים חמורים מאד, ועל כן אין לו מנוחה בכך שהוא פגע בך, ולא ביקש את סליחתך בטרם הסתלק מן העולם".

"הריני מוחלת לו מחילה גמורה", הזדעקה האשה.

"זה לא עוזר" ענה רבינו, "יש צורך במעמד מחילה. הבה אקרא לעשרה אנשים, ואמרי בפניהם כי את מוחלת לפלוני בן פלוני. אין הם אמורים לדעת במה הענין, אך חשוב שיהיו מנין שישמעו את המחילה".

על אתר הוזעקו עשרה משתתפים, והאשה הנרגשת עמדה ואמרה בקול בטוח "הריני מוחלת מחילה גמורה לפלוני בן פלוני ואין לי עליו שום קפיידא כעס או טרוניה..."

לאחר קבלת ברכה, יצאה האשה מבית רבינו, ומאז אותו יום, פרחו מראשה כל מחשבות האוון, הדמיונות הפחדים וטירופי הדעת, שהרי היא זו שמחלה לבעלה... מני אז היו חייה שלווים על מי מנוחות, ואיש לא ידע כיצד נרפאה האומללה ממחשבותיה הנוגות כהרף עין...

שימושה של תורה

בשיחת זכרון מן הקודש פנימה שח אחיינו ובן דודו ומקורבו הגאון רבי מנדל אויערבאך שליט"א אשר במשך שנים רבות זכה

הרב יאיר ארלנגר שליט"א סיפר שבסיום הש"ס של לימוד הדף היומי שנערך לאורחים מארה"ב, לאחר שהנואמים האריכו בשבחים של הלומדים ובמעלתם, רבינו ה"דרכי שמואל" עמד וגם תבע מהם: האם אתם גם חוזרים על הדף במשך היום, האם אתם משתדלים להכין אותו לפני השיעור? כך תבע מכל אחד בדרגתו להתקדם ולעלות. כמו כן סיפר על רבינו הדרכי שמואל צוק"ל בעניניו בין אדם לחבירו,

ג' אדר שע"ב (ב): רבי מרדכי ב"ר אברהם יפה זצ"ל, בעל הלבושים

עלותו לגנוי מרומים. השיב לכל שואליו, ואף בשבועותיו האחרונים כששכב על ערש דווי. פנו אליו בשאלה מכרעת בענין גט. כפי שהובא בשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ב. ובסימן קכ"ה שם כתב הלבוש "והרי אני עכשיו מוטל על ערש דווי ל"ע ותולה בדין מלך מלכי המלכים יתברך שהוא יסעדני לשלוח לי תרופה ורפואה מחולי זה..."

ומזכר שם בתשובה "בהיות שהגאון הנזכר (הלבוש) מוטל על ערש רווי... וידי הגאון... כבדים, וכמעט שאין רשמו ניכר, ביקש מאתנו לאשר ולקיים חתימתו..."

התשובה היא ביום ר"ח אדר שני שע"ב, ויומיים לאחר כך ביום ג' לחודש החזיר נשמתו ליוצרו.

חיבר עשרה ספרים, אשר שמם הכולל הוא "לבושים" על כל ההלכות של הטור. ומנמק טעם ההלכה. שמזמן שיצא לאור עולם "הלב חומד ומושך כל העם והלומדים ללמוד וללמד לקבוע עתים... שמפרש דבריו כשמלה. דבר הטוב וביה ממשא בטעמא ופירושא..." (לשון רבי אליהו שפירא בהקדמתו לאל"י זוטא).

(גדולי הדורות - יחיאל מיכל שטרן)

רבי מרדכי יפה - בעל הלבושים (ר"צ שע"ב) בן החסיד רבי אברהם, (שהיה "רב על כל ממלכת פולין ונודע לשם בדברי ימי פולין", לשון הסמ"ע בהקדמתו ל"שור"ע חו"מ). תורת הנגלה למד אצל המהרש"ל והרמ"א, ותורת הסוד למד אצל רבי מתתיהו דלקראט (מפרש השערי אורה).

שימש כראש ישיבה בפראג, ואז החל בחיבורו הגדול ספרי הלבושים, שבהקדמתו מתחיל אמר "התופר".

בשנות הגירוש בשנת שכ"א במדינת פיהם, עבר לויניציא, ושם למד אצל רבי אבוהב הקדמון, שלפי המסורת (הובא בהקדמת המגיה לספר הלבושים תחת הכותרת מעשה רב) קרה לו בתקופה היא שלא ענה אמן על ברכת תינוק, והחכם אבוהב נידהו, ולא נתפייס לו עד שהבטיח לו שיקבל עליו לפרסם הסיפור בכל מקום בו תדרוך רגליו, ויודיע על חטא החמור וענשו.

כשנפטר בעל מבוא שערים רבי נתן שפירא, עלה למלא מקומו, בעיר הורודנא, ויסד שם בית המדרש שנקרא על שמו וגם נחרת על כותל המזרח "אשר יסד הלבוש" מלכות לפ"ק".

כשנפטר המהר"ל מפראג עלה על מקומו וכיהן שם עד

אלה תולדות

הגאון רבי מרדכי יפה ז"ע נולד בשנת ר"ץ בפראג לאביו הגאון רבי אברהם יפה ז"ע.

משגלתה תורה מן המערב אל המזרח, בעקבות פורעניות וגזירות שונות שבה היו בני תורה ובני המשפחות המיוחסות שבמערב יוצאים אל הישיבות שבמזרח ובהם לומדים תורה ומתעלים להיות גדולי ישראל ומרביצי תורה לדורות הבאים, מבני המשפחות המיוחסות האלה היה אבי רבנו.

רבנותו

את בנו - רבנו שלח אביו לישיבות המפורסמות של הגאון ר' שלמה לוריא - המהרש"ל, ושל הגאון ר' משה איסרליש - הרמ"א. מילא רבנו את כרסו בתורה והשלים ידיעותיו במדעים שונים, במתמטיקה, אסטרונומיה, פילוסופיה, אף העמיק חקר בתורת הקבלה מפיו של רבי מתתיהו בר שלמה דלקרוט שנחשב למפיצה הראשי של הקבלה בפולין. גם תורת המדע וגם תורת הקבלה עמדו לו בפרפראות לתורה שהיה בה הגדול שבדור, כעדותו של הג"ר דוד גאנז בעל 'צמח דוד' שהיה בן דורו: "הוא הרב הגדול המופלג בחכמה ובזיקנה הנושא דגל מחנה ישראל והעמיד תלמידים הרבה והוא ראש ועיקר מגדולי ראשי ישיבות ודייני דשלוש ארצות הוא בא הנה בחודש אייר שנ"ב ועודנו חונה פה עמנו היום ק"ק פראג וכו" עכ"ל.

ידיעותיו העמוקות באסטרונומיה ובמתמטיקה עמדו לו לפרש את הלכות "קידוש החודש" לרמב"ם, ואת הספר "צורת הארץ" לרבי אברהם בן חייא הנשיא, ידיעותיו בפילוסופיה עמדו לו לפרש את 'מורה נבוכים' לרמב"ם. את ידיעותיו בקבלה הוא משלב בספריו ההלכתיים ויש שהוא מפרש ומבסס את ההלכות ע"פ חכמת הסוד.

מרביץ תורה לעדרים

רבנו היה ראש ישיבה בפראג עיר הולדתו עד שנת תש"א(?) שאז יצא בין הגולים בגזירת גירוש של הקיסר פערדינאנד, ואז הלך לאיטליא ושם אירע לו המעשה של ענית אמן שנדפס בפרס 'דרך משה' (עיין לקמן עמ' קנב) בשנת של"ב היה רב בהוראדנא, ובשנת שמ"ח היה רב בעיר לובלין ומילא את מקום המהר"ם מלובלין

שעבר לקראקא... ומשם עבר רבנו לעיר קרעמניץ, ובשנת שנ"ב שב שנית לפראג, בשובו לפראג ראה את תפקידו בהפצת תורה בעיר, הוא הקים ישיבה והחל מרביץ תורה ומחזיר עטרה ליושנה, ובשנת שנ"ט הלך לפוזנא עד שנת שע"ב ביום ג' אדר שני שנסתלק לבית עולמו ושם מנו"כ.

ספריו

רבנו השאיר אחריו את חיבורו המפורסם והנפלא ספר "הלבושים". רבנו חיבר עשרה ספרים (ונדפסו רק תשע מהם) וקראם בשם כולל "לבושים" ע"ש הכתוב (אסתר ח, טו) "כי מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן וגו'", ולכן מתחיל בכל הקדמותיו "אמר התופר" היינו התופר והחייט של הלבושים.

ומפורסם בעולם מעשה אחת איך שאדונית אחת רצתה לפתותו ולא יכלה, ונמלט מידה ע"י דרך בית הכסא ונתלכלכו בגדיו ומשם זכה ללבושי מלכות. - וכפי שסיפר פעם נינו רבי שמחה בונם מאוטבוצק בן הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארק בן הרה"ק ר' יצחק מווארקא - אני הנני דור עשירי לבעל ה'לבושים' רבי מרדכי יפה, בימי חרפו של בעל ה'לבושים' ביקשה מטרוניתא אחת לפתותו לדבר עבירה, כי היה יפה תואר, וברח מפניה ויצא דרך ביב השופכין, ונתלכלכו כל מלבושיו עשרה במספר, שהיו על גופו, באותה שעה גזרו עליו מן השמים שיזכה לחבר עשרה ספרים, כנגד עשרה המלבושים, וכן עשה חיבר עשרה ספרים וקראם בשם "לבוש" [לבוש התכלת, לבוש עטרת זהב וכו'] תשעה מהם נדפסו והעשירי עדיין לא נדפס, ולאחר הנסיון שעמד בו התפלל בעל הלבושים שזרעו וזרע זרעו יהיו כולם כהי עור, תפלתו נתקבלה, ואנחנו בית וארקי שהננו מיוצאי חלציו כולנו כהים...).

ואלו הן עשרת לבושי: א. לבוש "התכלת" דיני טור וש"ע או"ח עד הלכות שבת. ב. לבוש "החור" מהלכות שבת עד סופו. ג. לבוש "עטרת זהב" דיני יו"ד. ד. לבוש "הבוץ" דיני אבהע"ז. ה. לבוש "עיר שושן" דיני חו"מ. ו. לבוש "האורה" ביאור ופירוש על התורה והמפרשים ובסופו ליקוטים והוספות ל'לבוש' על או"ח. ז. לבוש "שמחה ושושן" דרשות. ח. לבוש "אדר היקר" פי' על קידוש החודש

ור"מ בקהלה קטנה מקודם, והרים ה' כסאו והגדילו למעלה שבאו שלוחים מק"ק פוזנא לקבלו עליהם לאב"ד ור"מ, כי היה גאון רב בנגלה ונסתר כאשר כל רואה יראה בספריו הקדושים שעשה עשרה לבושים ומקודם היה כוונתם לשמים, וכאשר הביאו לו איגרת רבנות כנהוג השיב הגאון הנ"ל למשולחים אקבל הכתוב מכם ואהיה לכם למורה, אמנם תיכף ומיד לא אוכל ליסע עמכם מפני שעדיין לא למדתי חכמת עיבור החודש ואין שום אדם במדינות הללו ללמוד ממנו, על כן אסע מקודם למדינת אטליא לווניציאה לחכמי הספרדים שהם בקיאים בחכמה זו ושם אלמוד מהם החכמה הזאת, ונסע תיכף הגאון הנ"ל ולמד אצל החכם אבוהב הספרדי לערך רביעיית שנה, ולמד ממנו כל החכמה הנ"ל באר היטב כאשר נראה חכמתו בספרו לבוש 'אדר יקר' בהלכות ראש חודש מקצת ממנה.

ויהי מקץ הימים הנ"ל ויקר מקרה שהיה שם תינוק אחד בן הרב החכם אבוהב הנ"ל לערך בן ה' שנים, ואכל התינוק פרי אחד ובירך בורא פרי העץ בקול רם וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק, וגאון מוהר"ר מרדכי הנ"ל לא ענה אמן שלא במתכוין, והחכם רבו של הגאון הנ"ל כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק כעס עליו בכעס גדל, והיה מנדה להגאון רבי מרדכי יפה וגער בו בזיפה, והמתין הגאון רבי מרדכי יפה ל' יום כפי הדין נידוי הרב לתלמיד, ואח"כ בא הגאון רבי מרדכי יפה ורצה לפייס את רבו ולא היה רוצה למחול לו, וא"ל רבנו: ימחול אדוני ויאמר לי מה פשעי ומה חטאתי נגדו ומה חרי האף הגדול הזה, השיב לו החכם הנ"ל: ידוע תדע שאהבה גדולה ושלמה שאינה תלויה בדבר אהבתך יותר מבני, אכל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על הברכה של התינוק, אמנם באמת ובתמים אני מוחל לך רק בתנאי זה שבכל מקום ובכל קהלה אשר תדרוך כף רגליך תדרוש ברבים ותודיע להם את החטא והפגם הגדול של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה השומע מישראל, וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף הדורות שיספרו את המעשה הגדול והנורא מה שאספר לך.

וכך היה המעשה, שבמדינות שפניא היה מקודם קהלות קדושות קדם גזירת תתנ"ו, והיתה שם עיר גדולה לאלקים עיר ואם בישראל, והיה שם מלך אחד, והיה רוצה לגרש אותם כמה פעמים, והיה שם אב"ד חסיד ועניו גדול עשיר גדול, והיה נושא חן בעיני המלך, ובכל פעם שהיה דעתו לגרש היהודים היה החסיד הנ"ל מפיר עצתם ומבטל דעתו, ויהי היום ויכעס המלך על היהודים וצוה לגרש אותם, ובאו כל בני הקהילות להחסיד הנ"ל שילך למלך להמליץ בעדם לבטל הגזירה כפעם בפעם, והצליח מעשה השטן בעוה"ר, ובאו לעת מנחת ערב להחסיד, והשיב להם החסיד הנ"ל שילך עמהם רק שרוצה להתפלל תחלה תפלת המנחה ראשית חכמה יראת ה', ויפצרו בו ואמרו לו זו ג"כ מצוה רבה להציל כלל ישראל ועתה הוא עת רצון לפני המלך ואח"כ תתפלל, ויעש כן החסיד והלך עמהם לחצר המלך, ויהי כאשר ראה אותו המלך נשא חן בעיניו וירץ לקראתו ויחבק וינשק להחסיד הנ"ל, וסבר החסיד בדעתו שבודאי יבטל הגזירה מגירוש הנ"ל והיה מסבב בדברים אחרים עם המלך, ובתוך כך בא כומר אחד ממדינות המלך ממרחקים לפני המלך ויפול לרגלי המלך ויברך את המלך ברכה ארוכה וחשובה בלשון לטיין או לועזי, והחסיד הנ"ל לא הבין דבריו, וכשראה החסיד שיעבור זמן מנחה הלך לקרן זוית אחת להתפלל מנחה, ודעת החסיד היה שיש לו שהות להתפלל קודם שיפסוק הכומר הנ"ל מלברך את המלך, ובתוך תפלת החסיד קם הכומר והוא מעל רגליו וצוה לכל העומדים בבית המלך לענות אמן על הברכה עבור שתתקיים ברכתו, ויענו כולם יחדיו אמן, והחסיד לא הבין לשונם ולא ענה אמן ולא היה רוצה להפסיק

לרמב"ם ותכונה. ט. לבוש "פנת יקרת" ביאורים והערות על ספר "מורה נבוכים" לרמב"ם. י. לבוש "אבני יקרה" פירוש על ריקאנטי עה"ת. וכולם נדפסו לבד לבוש "שמחה וששון" שלא נדפסו. הנה ספרי הלבושים נתקבלו באלו הארצות אשכנז ופולניה ואביזרהו עד שאח"כ בכמה מקומות היו קוראים ספרי הלבושים לגירסא ועזבו למוד השו"ע, לפי שספר הלבוש הדין הוא יותר באורך ומילתא בטעמא, וכל זה היה עד שנדפסו חיבורי האחרונים נושאי כלי השו"ע כמו: הט"ז והמג"א על ד' חלקי שו"ע, אז שוב עזבו את לימוד הלבוש וחזרו ללימוד השו"ע, עד שספרי הלבוש היו בשנים אלו יקר המציאות והכל תלוי במזל, והכל יפה עשה בעתו, ועי"כ שנתקבל לגירסה עי"ז גדולי ישראל חברו פירושים עליו כמו ספר "אליה רבא" ו"אליה זוטא", מהרב מו"ה אליה שפירא ב"ר זאב הלוי מפראגא שפירא. אלא דה'אליהו רבא' סדרו אחד מתלמידו על השו"ע שבזמן הזה כבר חזרו ללימודי שו"ע. ועל לבוש יו"ד נתחבר ספר "חבורת שמואל".

וכל מקום שיש מסייעים יש רודפים שכמה וכמה מגדולים חיברו השגות עליו כמו בעל התויו"ט שחיבר ספר "מלבושי יו"ט" השגות בתוקף ונדפס כעת על שו"ע או"ח. וכן מפרשי השו"ע כמו הסמ"ע ושאר נו"כ כתבו בתוך דבריהם השגות תדיר על הלבוש וכידוע, ויש מגדולים שחברו חבורים ליישב השגות האחרונים עליו, כמו שכתב בשה"מ שהר"ר יוסף מרבני אמשטרדם כתב בסוף הר"ף דפוס אמשטרדם שהוא חיבר ספר ליישב השגות אחרונים, וכן בשו"ע יו"ד דפוס וילנא נדפס קונטרס שמו 'מלואים' ליישב השגות אחרונים. וי"בשם הגדולים" להחיד"א (מערכת ספרים אות ל' סי' יב) כותב: "ושמעתי מפום רבנן קדישי שקבלו מרבותיהם, שהרב הלבוש ז"ל בגן עדן העניש לרב גדול על שהתריס כנגדו בלומדו דבריו בלבוש", ע"כ.

עוד כותב ב"שם הגדולים" שם, הרב עיר וקדיש מהר"ם די לונזאנו ז"ל הגיה הגהות על הרב הלבוש וראיתם כ"י, והרב הנשיא ב'מצת שמורים' קרא להגהות אלו "עדי זהב" על שם הכתוב "המעלה עדי זהב על לבושך" (שמואל ב א, כד), ע"כ. והג"ה שבתוך ספר הלבוש הוא להרב ר"י בר מנחם ישראל שקורין לו ר"י הלבן, והוא עשה מתחלה מלאכת הלבוש ואח"כ שזכה בעל הלבוש שמלאכתו מתקיימת בידו, לקט הציצים והפרחים ממלאכת ר"י הלבן ותופרן בתוך הלבושים שלו (הג"ה מנחם ציון שם בשה"ג).

עוד כותב ב"שם הגדולים" שם: ופעם אחת על שלא ענה אמן נדהו הרב אבוהב להרב מהר"ם יפה ואח"כ פייסו ויספר לו איך נהרג חסיד אחד על שלא ענה אמן לברכת כומר אחד למלך, שהיה החסיד מתפלל מנחה בחצר המלך שהיתה שעה עוברת ולכך התפלל בזוית אחת ולכן נדהמו שיתכפר לו מה שלא ענה אמן כי הוא ענין חמור כמ"ש בזוהר הק', וגם אחר שראינו שאפילו במלך בשר ודם נתחייב מיתה וזה תורף קצור המעשה הכתוב בספר מוסר קטן שנקרא 'דרך משה' (עיין לקמן באריכות את הסיפור).

כאמור נלב"ע רבנו ביום ג' אדר שני שנת שע"ב לפ"ק, ונקבר בעיר פוזנא, מצבתו של רבנו בפוזנא נשמרה עד לדורות האחרונים, אף כי רק שורות מעטות ניתנות היו לקריאה: "ציון זו לראש הגאון, אב"ד מו"ה מרדכי יפה ז"ל ג' אדר ב' שע"ב" ("אוצר הגדולים - אלופי יעקב" להרה"ג ר' נפתלי יעקב הכהן ז"ל - חיפה חלק ו' עמ' רסו - רסח. "שרי התורה" לר' יצחק אלפסי הי"ו).

גודל מעלת עניית אמן

מעשה רב ונורא הנמצא כתוב בספר 'דרך משה' על שם הגאון המחבר זי"ע, ממנו יבינו הרואים להיות זהירים וזריזים בעניית אמן בכל נפשם ומאודם וז"ל: ולאהבת אחי ורעי בני ישראל אספר לפניכם מעשה רב ונורא שנעשה בזמן הגאון רבי מרדכי יפה בעל ה'לבושים'. ומעשה שהיה כך היה: הגאון רבי מרדכי יפה היה אב"ד

ביד רמה הנהיג את בני עירו, שסרו דרך קבע למוצא פיו. אחת מהנהגותיו המופלאות היתה בשבת קודש. קול תפילתו הערב עלה ובקע בין בתי היהודים, כששעת הזמירות היתה המרגשת ביותר. בקול מרטיט זימר אל אלוקיו, כשקדושת השבת מאירה על כל סביבותיו. אולם הכל היו מודים, כי שירת הפזמון "מה יפית" היתה הנעלה מכולם. אורח כי בא לעיר, היה נאסף יחד עם כל השאר, תחת חלוננו של הרב, והאזין לקול הארי ולהתלהבות הנוראה שאחזה בו, עת שר את הפיוט הנ"ל.

גם פריצי היהודים, אותם שנשבו בכבלי החטא וההשכלה, ידעו על שירת הרב. אמנם איש מהם לא הצטרף למאזינים. הם, בנאורותם נהגו גם לזלזל בו, עד לאותה שבת שלא פגה מזכרונום...

שעת מנחה גדולה, רבי מרדכי פוסע לבדו לעבר בית הכנסת הגדול, מוקדם לפני שאר המתפללים, תפוס כולו בשרעפיו, והנה אל מולו קבוצת הוללים, פניהם זורחות. ראש החבורה רואה את הרב, ובמוחו מנצנץ רעיון משעשע. "אולי" הוא אומר לידידיו השתויים "אולי נשמע קצת מה יפית? החבורה העליזה פורצת בצחוק, ומיד ניגשים הם אל הרב, אוחזים בשתי ידיו, ומוליכים אותו אחר כבוד אל ביתו של אחד מהם, איש עשיר, שבטרקלינו נאספו ידידים רבים. עולצים ומאושרים, הם נהנים לקראת ה"הצגה" שעוד מעט תערך. ואז, אחרי שהושיבו את הרב על גבי כסא מפואר בראש השולחן. ואז, אל מול הפנים המחייכות, פונים בני החבורה הליצנית, ואומרים בחן מעושה: "בקשתנו מכבודו, רב עירנו המופלג, כי ישיר לנו 'מה יפית', לשמח לנו את סעודתנו!". רבי מרדכי הרים את ידו. הס הושלך. כולם ציפו ל"שעשוע". והאב"ד גאון עולם, פנה אל היושבים ואמר: "אשיר לכם ואזמר בקול, אך תנאי אחד אתנה, והוא, שכולכם כאחד תרקדו במעגל סביבי על פי קצב הניגון!"

קול צחוק רועם פרץ מפי הנוכחים, שהסכימו, כמובן, לתנאי הליזה, בתקוה שהשמחה והעליצות רק יגברו ויעלו מרגע לרגע. ל"מציאה" שכזאת הם לא ציפו... כל היושבים קמו ממקומם והסתדרו במעגל. יד דבקה לרעותה, והחל ריקוד איטי, כשרב העיר פוצח בקולו הערב בפזמון המפורסם. המחול התנהל בעצלתיים. דקה, עוד דקה, ועוד שתיים, ואז החל הגאון אט-אט להתלהב יותר ויותר, וככל שהוא התלהב, הרגישו בני החבורה, כי כאילו ריקודם גובר מעצמו, וכשהחל רבי מרדכי לספוק בכפיו מרוב התלהבות, קרה לפתע דבר מדהים!

עם כל ספיקת כף הוקפצו הרוקדים באוויר וצנחו מטה להמשך הריקוד. תחילה, היה נראה זה כפרץ של שמחה, אך במהירות הם הבינו, כי לא הם השולטים בקפיצות, אלא רבם מוחה כף והם מקפצים, וככל שהתלהבות אצל האב"ד גוברת, גובה הקפיצה גם הוא עולה. שוב ושוב מצאו עצמם בני החבורה נחבלים בתקרה, משם לארץ, וחוזר חלילה, איש לא היה יכול לעצור את גופו מלקפוץ. אף אחד מהם גם לא היה מסוגל למנוע את החבטות הקשות, על כל הנלווה עליהם.

שעתיים שלמות ישב רבי מרדכי ושורר בהתלהבות. לאיש מכת הלצים לא נותרה יד או רגל שלמה. פניהם דומים היו לקלף ישן שירוקת עולה בו, וכל הבית נתמלא סחי, קיא ומיאוס. בעוד רגע, כך חשבו, כבר תפרח נשמתם מן העולם הזה. והנה תם הניגון. כולם שכובים דוים וכואבים בלי רוח בהם...

הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל קם מכיסאו, פונה אל כל הנמצאים בבית, ואומר להם: "חן'חן לכם, רבותי המכובדים, על כי עשיתם רצוני, שכן המחולות תאמו באופן מופלא את הניגון והפזמון, ואם ירצו כבודם, אם תעשו פעם נוספת סעודה, אזי אזמר לכם בהתלהבות עצומה עוד יותר..." (ע"פ "האמנתי ואדברה" ח"ב)

בתוך התפילה, ושאל הכומר הנ"ל אם ענו כל העומדים אמן השיבו כן, ושאל אם היהודי ענה אמן והשיבו לו: לא, בעבור שמתפלל! ויהי כאשר שמע הכומר שלא ענה היהודי אמן תלש את שערות ראשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר הוי על המעשה הרע הזה שבעבור היהודי הזה לא תתקיים ברכת המלך שלא ענה אמן על ברכת?

ויהי כאשר שמע המלך את דברי הכומר ויקצוף המלך מאד ויתהפך על החסיד לאכזר, ויצו את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחיהו לנתחים, ויעשו כן והמיתו אותו ביסורים קשים בעו"ה וניתחיהו ושימו את הנתחים בתוך השמלה וישאום לביתו, ואחר זאת גרש המלך את כל היהודים, והיה שם עוד חסיד אחר חבירו של החסיד הנהרג והוא היה יודע מחסידותו של אותו החסיד הנ"ל, ויהי תמיד כמתרעם על מידתו של הקב"ה כביכול, וישפוט אותו החסיד בדעתו שבודאי עבר החסיד הנהרג איזה עבירה בצינעה, כי מי חשיד קב"ה דעביד רינא בלא דינא, והיה אותו החסיד מתענה ובוכה ומתפלל שיודיעו לו מן השמים על איזה חטא נהרג החסיד הנ"ל במיתה משונה, ויתבודד החסיד ההוא בחדד מיוחד יושב ומשתומם על החסיד הנהרג, ובא אליו החסיד הנהרג בעצם היום בחדרו אשר הוא ישב לבדו ומשתומם, ויחדד החסיד החי חרדה גדולה ויאמר לו החסיד הנהרג אחי אל תירא ואל תחת, ואמר אליו החסיד החי יודע אני שחסיד גדול היית על כן תאמר לי על מה עשה לך ה' ככה ומה חדי האף הגדול אשר עבר עליך, והשיב הנהרג אני אגיד לך האמת מימי לא עשיתי שום עבירה, רק הקב"ה כביכול מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ורוב העולם אינם נזהרים בעו"ה בזה החטא, שפעם אחת עשה בני הקטן ברכה על הפת ושמעתי ולא עניתי אמן על הברכה, והאריך לי הקב"ה כביכול אפו עד המעשה שנעשה לי בעמדי לפני המלך בשר ודם שלא עניתי אמן על ברכת המלך, ויחר המלך מאד, ובאותו שעה ב"י של מעלה דנו אותי על שלא עניתי אמן על ברכת בני, לכן אתה חביבי תספר באזני בנך וכן בנך לכל באי העולם את המעשה הזה ותזהירם על עניית אמן ופרח לו איש האמת החסיד.

ואחר שסיפר חכם הספרדי הנ"ל את המעשה הזה להגאון רבי מרדכי יפה הנ"ל ואמר לו אל תתרעם עלי שנדיתי אותו, כי נתכוונתי למען תהיה כפרה על עונך, ואני מוחל לך, אבל בתנאי שתדרוש ברבים להזהירם על עניית אמן.

וכאשר נתקבלתי להיות מוכיח בכל מדינות תודה לא-ל, (סיום דברי בעל הדרך משה הנ"ל), אמר לי חמי ז"ל: מאחר שנדבקת בזרעו של הגאון מה"ר מרדכי יפה הנ"ל מוטל עליך הדבר לדרוש עבורו בכל הקהלות המעשה הנורא ההוא ולהזהיר בני ישראל על עניית אמן, על כן הירא וחרד על דבר ה' יקרא מעשה זאת פעם אחת כחודש להודיע לכל בני ביתו העונש הגדול למי שאינו עונה אמן אפילו על ברכת התינוק שלו, ומכל שכן בכית הכנסת כשהחזן חוזר ומתפלל תפלת י"ח, ובפרט ב' אמנים שאין העולם נזהרין בהם אצל המחזירי שכינתו לציון ואומרים תיכף מודים אנחנו לך ואינם עונים אמן, ואצל מעריב של שבת ופרוס וכו' כשמסיים השי"ץ ועל ירושלים מתחילים תיכף ושמרו, על כן צריכין לזוהר לענות אמן קודם מודים וכו'. (נדפס בסוף ספר "לבוש החור" לרבנו ז"ע).

(מתוך הלילוא קדישא - הרב מנשה יצחק מאיר שיף)

סופם של חבורת לצים שהתלוצצה והתעללה בבעל ה"לבושים"
מרגליה בפומיה של הגאון רבי משה יוסף זצ"ל [ששימש כיושב על מדין בקרינאק ואיישישוק, והיה מתלמידי הראשונים של רבינו חיים מוולוז'ין זצ"ל] מעשה נורא שאירע עם רבי מרדכי יפה זצ"ל בעל ה"לבושים":
בשנת שמ"ט שימש רבי מרדכי יפה זצ"ל כאב"ד בהורודנא.

”וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה” (ויקרא א, א).

שמירה שלא תסתלק השכינה

הרמב”ן בפתיחת חומש ויקרא כותב: ”הספר הזה הוא תורת כהנים ולויים, יבאר בו עניני הקרבנות כולן כו' ציוהו בקרבנות ובשמירת המשכן שיהיו הקרבנות כפרה להם ולא יגרמו להם העוונות לסילוק השכינה”.

זוהי כל עבודתנו – לשמור שלא תסתלק השכינה. וכן מוצאים בכל מקום מוזכר אצל עבודה לשון 'קירבה', כגון ”וקרבנו מלכנו לעבודתך” (תפילת שלש רגלים), ”וקרבנו מלכנו לעבודתך” ועוד.

(שיעורי חומש - רבי שלמה וולבה)

המשכן היה באותה מדרגה כמו מעמד הר סיני

שם ברמב”ן: ”וציוה בכהנים הניגשים אל ה' שיתקדשו כו' וגם שלא יהרסו לעלות אל ה' כו' ואחרי כן יגביל המשכן כהגבלת הר סיני בעת היות שם כבוד אלקי ישראל”.

הרמב”ן כאן לשיטתו (ריש פרשת תרומה) שהמשכן היה באותה מדרגה כמו מעמד הר סיני והגילוי במשכן היה כמו בהר סיני, אלא שבהר סיני היה כבוד ה' בגלוי ובמשכן זה היה בסתר.

(שיעורי חומש - רבי שלמה וולבה)

”וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִפְּנֵי קִרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם” (ויקרא

א, ב).

אלף ד' ויקרא' זעירא, וכתב הרב "כלי יקר", 'אלף' מלשון 'אַאֲלַפֵּךְ חֲכָמָה' (איוב לג, לג), שהלמדן צריך שיהיה ענין, לכך האלף זעירא, עכ"ד.

גם אני בעניויותי אבחר דרכו, ואפשר לרמוז על סדר הלימוד והלמדן בסגנון זה, הנה מיסוד דורשי רשומות רז"ל והמפרשים נודע, דכי כתיב וי"ו בפסוק, איכא למדרש התיבה ההיא שני פעמים, על דרך שאמרו רז"ל (בראשית רבה פרשה סו אות ג) "ויתן לך אלהים" (בראשית כז, כח), "יתן ויחזור ויתן".

וכן יש לדרוש מאי דקמן – 'יקרא' ויקרא", כי הנה מנהג ישראל להתחיל ללמוד התינוק בפרשה זו ויקרא, כמו שאמרו ברבה פרשת צו (פרשה ז אות ג), אמר רבי אסי, מפני מה התינוקות מתחילין בתורת כהנים ואין מתחילין בבראשית, אלא שהתינוקות טהורים והקרבנות טהורים יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים. וכמו שכתב בספר הרוקח סימן רצ"ה ושאר גדולים, ושם נתנו טעם.

ולפי דרכנו אפשר לומר עוד, דבהאי קרא רמוז גרדי ומעלות הלימוד. זה יצא ראשונה, רמז יקרא ויקרא", דצריך לחזור על לימודו כמה פעמים, כמו שאמרו (אבות

פרק ה משנה כב) 'הפוך בה והפוך בה דכלא בה'. ואף דלומד תדיר קור"א אחר קור"א, אל יחזיק טובה לעצמו, רק יקבע בלבו, דעם כל קריאתו וחזרתו עדיין ויקר', אינו אלא אקראי ושינ"ת עראי [מליצה, וכוונתו שמשנתו ותלמודו עדיין הוא ארעי ועדיין הרבה צריך ללמוד ולשנן] לפי חיובו.

וגם אלף זעירא, רמז אף שהוא חכם מופלג, כי כן אותיות 'אלף' הוא פלא, יהיה בעיניו כתינוק, "הִקְטַן יְהִי לְאֶלֶף" (ישעיהו ס, כב) קורא לאלפין. וידע נאמנה, כי אפילו אלף שהיא תחילת האותיות לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שכתוב בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא, כי עדיין לא בא עד תכונתה. על דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל, 'יוצר אור ובורא חשך', דלגבי דידן יצירה אור ובורא חשך, ולא אתנו יודע ואין השג יד בבריאה, ולו חשך ממנו. וכן לאיש המופלא הזה עושה פלא, עדיין אלפ"א מימיניה זעירא ותקטן לגבי דידיה, כי לא עמד בסודה. וגם רמז שיהיה ענין, ובכל חשקו וחריצותו לקרות ולשנות, יהיה ענין זעיר שם.

ואם כה יעשה, לחזור על לימודו, ויהיה כל עסקו בעיניו מועט ודרך אקראי, ויהיה ענין. אז "אל משה", אין ספק שיזכה לניצוץ משה רבינו ע"ה כמו שכתבו גורי האר"י ז"ל, דכל חכם אמיתי וענין, יש בו ניצוץ משה רבינו ע"ה, והיינו דקאמרי בש"ס 'משה שפיר קאמר', עכ"ד. וזה שכתוב "אל משה", יזכה לניצוץ משה רבינו ע"ה.

ובעסקו בתורה יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי כל התורה שמותיו של הקדוש ברוך הוא, ושכינה עמו ומאירה עיניו, והרי הוא "וידבר ה' אליו" במה שעוסק בתורה, וזהו "מאהל מועד לאמר", כלומר באמירה במדרש שהוא אהל מועד, חשוב כאילו "וידבר ה' אליו".

וע"י זה שהוא ענין, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות (סוטה ה, ב), וזה שכתוב "אדם כי יקריב מכם", נחשב כאילו 'מכם' היה הקרבן. 'קרבן לה', "ד'זבחי אֱלֹהִים רוּחַ נְשֻׁבָּרָה" (תהלים נא, יט). וגם חשוב "מן הבהמה" וגו', דהענין הוי כאלו הקריב כל הקרבנות. ולו עוד אלא דיש לו דין רבים כמו שכתוב אצלנו, וכן פירשו המפרשים מה שאמרו (סוטה שם) ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת, דהוי כצבור, דכתיב (איוב לו, ה) "הֵן אֶל כְּבִיר וְלֹא יִמָּאֵס" וזה שכתוב "תקריבו את קרבנכם" לשון רבים, וברישא אמר "אדם כי יקריב".

עוד יש לרמוז באלף זעירא, דמי שהוא ראש א' המיוחד כמו האלף, שהיא תחילת ענק ויסוד כל בנין, והיא זעירא, לרמוז להאיש הנלכב יקטין עצמו. עוד יש לרמוז 'מאן דאיהו רב איהו זעיר ומאן דאיהו זעיר איהו רב', כמו שאמרו בזהר פרשת חיי שרה (תוספתא קכב, ב) שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי במתיבתא דלעילא. וזה הרמז 'אלף', מי שמחשיב עצמו ראש ותחילה לכל, 'איהו זעירא', ד'מאן דאיהו רב איהו זעיר'. ועתה שהיא זעירא, היא אלף ראש

ביאורו, שכל שמתעלה מרגיש עצמו קטן למול החובות שחייב בהן כיהודי.

(טעם ודעת - רבי משה שטרנבוך)

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (ויקרא

א. 8.)

הנה בגמ' (יומא ד, ב) למד מהאי קרא ב' עניני דרך ארץ, א' מרישיה דקרא וא' מסיפיה דקרא. מרישא דקרא דמדאמר "ויקרא אל משה וידבר ה'" ולא אמר רק "וידבר ה' אל משה" - לימדה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו בשמו תחילה, וזהו אומרו כאן "ויקרא אל משה" ואחר כך "וידבר" וכו'. ומסיפא דקרא ממלת "לאמר" למדנו שהאומר דבר לחבירו הוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור שנאמר "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" ע"כ. ועיין ברש"י (שם) דפירש כי מלת "לאמר" נדרשת "לא אמור" עד שתינתן לך רשות לך.

אבל לולי פירושו יש לומר דבאמת מלת "לאמר" כמשמעה, ומה שדרשה הגמ' כן רק ממלת "לאמר" דהאי קרא אף שמצאנו במקומות רבים מילה זו, דכל מקום הלא "לאמר" הוא הציווי לומר לאחרים וכאן שכתוב אחר כך "דבר אל בני ישראל" וכו' לא היה צריך הך "לאמר", אלא על כרחך דלדרשה אתא שאין לאמור לאחרים ללא שניתנה רשות על כך.

(אמרי ברוך - רבי ברוך אברהם טולידאנו)

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (ויקרא

א. 8.)

צריך 'דעת' מה לעשות ומה לא

מדרש רבה (פרשה א): "ויקרא אל משה וידבר ה'", מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן צא ולמד ממה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו."

משה רבינו לא העיז להכנס למשכן לבד. הוא בנה את המשכן, וכשנשלם המשכן הוא כבר לא נכנס, רק חיכה עד שהקב"ה יקרא לו. מה אם היה נכנס מבלי שהקב"ה קורא לו? מה אם היה נכנס על דעת עצמו? אומרים חז"ל "מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו". איי, זה משה רבינו שהוא הוציא את ישראל ממצרים ועשה את כל הניסים, הוא עשה קריעת ים סוף, והוריד לנו את התורה, אעפ"כ אם הוא היה נכנס מבלי שהקב"ה קורא לו, היה נאמר עליו "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו".

תלמיד חכם שאין בו דעה! מה יש אם היה נכנס...!? הלא הוא בנה את המשכן, שִׁפְנָס... לא, צריך לחכות עד שהקב"ה קורא לו.

לכל, ד'מאן דאיהו זעיר איהו רב'. ואף דבכתיבה איהו זעירא, בקריאה אינו ניכר קטנותה, והרי היא כאלף רבתי.

(פני דוד - רבינו החיד"א)

וכתב הגאון רבי אלחנן וסרמן ב"קובץ מאמרים": הקדוש בעל החפץ חיים ז"ל היה אומר על הכתוב (אייב ג, יט) "קטן וגדול שם הוא", כי בעולם הזה מי שנקרא קטן אפשר שבאמת אינו קטן והגדול אינו גדול, אבל בעולם הבא הקטן הוא קטן באמת והגדול שם הוא גדול באמת, עכ"ד. ואם כן צריך להבחין, מה הם באמת סימני הקטנות והגדלות בעולם האמת.

והנראה מדברי חז"ל, כי הסימן המובהק בזה לפי ערך הרגשת האדם מ'אנכי' שלו, כי לפי גדלותו של אדם באמת יקטן אצלו ה'אנכי', ולפי קטנותו יגדל ה'אנכי', ועל כן משה רבינו שלא קם כמוהו היה 'עניו מכל האדם', ונבוכדנצר וסנחריב אמרו "אני ואפסי עוד", ואנו יודעים מה הם שוים, עכ"ד.

יש לכוון כן בדברי הזוהר הנ"ל, 'מאן דאיהו זעיר איהו רב ומאן דאיהו רב הוא זעיר', שמי שהוא עניו ושפל בעיניו, גדול הוא באמת, ואילו מי שהוא רב בעיניו, שמתגאה ומחזיק עצמו לגדול, קטן הוא באמת.

ובשם החוזה מלובלין הובא לפרש בדרך זו, מאן דאיהו זעיר אפילו שהוא באמת זעיר כגון שאינו יכול ללמוד והוא גרוע, אבל הוא יודע האמת שהוא גרוע ושפל בעיניו הוא רב בעולם הבא, ומאן דהוא רב בעולם הזה ואף על פי שבאמת הוא רב, שהוא רב נכבד יותר משאר אנשים, הוא זעיר בעולם הבא.

הוא מה שנאמר אודות יעקב אבינו (בראשית לב, יא) "קִטְנִיתִי מְכַל הַחֲסָדִים וּמְכַל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנֵי מַחְנוֹת" . ופירש רש"י, "קטנתי מכל החסדים", נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו. והרמב"ן ביאר, קטנתי מלהיות לי החסדים. וביאורו, שעכשיו הרגיש עד כמה הוא קטן אל מול הקב"ה. והוא ההבדל בין חכמת התורה לחכמות חיצוניות, בעוד חכמות חיצוניות מקנות בלב לומדיהם ההרגשה שמחכימים ועולים ומגיעים למדרגות גבוהות בחכמה, הרי שלהבדיל בלימוד התורה כל מי שגדול יותר מרגיש גדול פחיתותו וחש עד כמה הוא רחוק מהשגת ומהבנת הדברים, ומכאן התואר ללומדי תורה 'תלמידי חכמים', שהחכם נשאר תמיד בגדר 'תלמיד'. ויעקב אבינו שהתעלה ממדרגה למדרגה הרגיש יותר קטנותו, ועכשיו הוא מסופק מדוע מגיעים לו חסדים מעם הקב"ה, והוא רחוק כל כך מלמלא חובותיו כלפיו. ולשון הזוהר הקדוש "מאן דאיהו רב איהו זעיר", ולדברינו

וצריך להבין מדוע לא אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דרך ארץ או ענוה, ואמרו שאין בו דעת?

ונראה לבאר, דהנה נאמר "והאדם ידע את חוה אשתו" (בראשית ד, א), הרי ש'ידע' הוא מלשון חיבור. והביאור הוא דלאחר שיש לאדם חכמה בכמות מרובה, הוא עולה למדרגת הבינה - להבין דבר מתוך דבר, ומשם הוא מתעלה למדרגת הדעת - דהיינו שהחכמה והבינה מתעצמת בו באופן חושי - עד כדי שהוא מנהל את חייו על פי חכמתו והבנתו, ומבלי דעת הוא שלם רק במושכלות ולא יכול להוביל את המושכלות לישום במעשה, כי הידיעות הם חוציות לו ולא התמזגו עדיין בעצמותו.

ויעויין ברמב"ם (מורה נבוכים ח"ג נד) שביאר הכתוב "אל יתהלל חכם בחכמתו... כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד ומשפט בארץ כי באלה חפצתי נאום ה'" (ירמיה ט, כב) ששלימות בידיעת ה' שהיא החכמה האמיתית איננה תכלית השלימות - וכי תכלית השלימות היא השכל וידוע אותי ואת דרכי - ולפעול בעשיית חסד וצדקה כמו שהשי"ת פועל. ומבואר שענין הדעת אינו רק ידיעת השכל אלא ידיעה שפועלת על האדם למעשה. וזה כאשר הדברים כל כך מחוברים אליו ומאומתים אצלו, עד שהם קבועים בליבו כמציאות חיה אשר מרגישם בחושי השכל, כאילו הרגישם באחד מחושי הגשמיים.

וזוהו 'תלמיד חכם שאין בו דעת' - דהיינו שיש לו השכלה של תלמיד חכם, אבל אין בו דעת, דהיינו שחכמתו לא נתעצמה בו, אזי נבילה טובה הימנו. וזהו הביאור 'דעת קנית מה חסרת' - שאם זכה לבחינת דעת - דהיינו ידיעה שפועלת על האדם למעשה - מה חסרת. והסיבה ש'נבילה טובה הימנו' - כי אצל בעלי חיים כתוב "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו" דהיינו שידיעתו פועלת עליו למעשה - שהוא מכיר טובה לקונהו, משא"כ "עמי לא ידע ישראל לא התבונן", דהיינו שידיעתו לא פועלת עליו למעשה. ועוד אפשר לבאר על פי אומרם (ויקרא רבה יד, א) אם זכה אדם הוא קודם לכל מעשה בראשית ואם לא זכה אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך. וביארנו דכיון שאדם יש לו דעה ודיבור שניתנו לו בשביל להכיר את בוראו - לכן אם הוא לא מקיים יעודו - הוא פחות מבעל חי שעושה מה שייעד לו הבורא. וכמו כן כאן נבילה טובה הימנו כיון שאין בו דעת שזה מה שמייחד אותו מהבהמה כמ"ש חז"ל (תניגה טו) בג' דברים דומה אדם למלאכים, ואחד מהם שיש לו דעת כמלאכים. ויעויין ברד"ק על הפסוק "וחזקת והיית לאיש" (מלכים א - ב, ב) שביאר וזה לשונו: זריז ומושל בנפשך וכובש את יצרך, עיין שם. ומבואר שההבדל בין אדם לבהמה הוא שאדם מושל ביצרו, משא"כ בעל חי לא שייך אצלו מושגים של כפיות וממשלה על יצרו.

(אור התורה - רבי יוסף בן עמרם)

לזה צריך "דעת". צריך דעה, מה לעשות ומה לא לעשות. אם תלמיד חכם אין לו דעה כזאת - נבלה טובה הימנו. כל התורה שלו עם כל המעשים שלו - נבלה טובה הימנו. מה זה הדעה "הזאת"? מושכל ראשון כזה. המשכן עומד, כבר לא יכולים להכנס, מוכרחים להתמתין עד שהקב"ה קורא לו. אבל עד כדי כך, ששום דבר לא עוזר, כל התורה, כל הניסים, אם אין דעה אז אין כלום - נבלה טובה הימנו, זאת אומרת שאין כאן שום מדרגה, אין כאן שום דבר.

מכאן נראה שאדם צריך להיות בר דעת כזה, שהוא יבין מעצמו שגם אם אין כאן שום איסור, לא כתוב שום איסור בתורה שאסור להכנס לבית מבלי לדפוק על הדלת, דעה כזאת שאדם צריך להבין את זה מעצמו. אם אדם לא מבין דברים כאלה מעצמו, אפילו שיהיה למדן, כל מדרגה, הכל - נבלה טובה הימנו. התחלה של אדם זה דעה.

צריך להיות בר דעת! דעת זה כאן מושכלות ראשונים כאלה שבכלל לא לומדים. לא כתוב בתורה שום איסור להכנס לבית מבלי לדפוק על הדלת, לחכות עד שאומרים "היכנס". אלו דברים שצריכים להבין מעצמו, ואדם שלא מבין מעצמו - נבלה טובה הימנו אין כאן אדם. דעת זה האדם שבאדם!

(שיעורי חומש - רבי שלמה וולבה)

אמרו חז"ל: מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, תדע לך שכך צא ולמד ממשא אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים... ולא נכנס לפני ולפנים עד שקראו לו שנאמר "ויקרא אל משה".

ועוד אמרו (תנחומא ישן ב: ב) ר' תנחומא פתח "יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו), מתלא אמר דעה חסרת מה קנית דעה קנית מה חסרת, אף משה לא עלה עד שקראו הקב"ה "ויקרא אל משה".

ומבואר בדבריהם, שמעלת משה נובעת ממידת הדעת שהיתה בו - שלא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו השי"ת. אלא דיעויין ברבינו בחיי (בהקדמתו לויקרא) שכתב וזה לשונו: ומכלל ענותותו ושפלותו מה שמצינו שלא רצה לבוא אל אהל מועד בעוד שהיה האוהל טמון ומכוסה בענן הכבוד... ואעפ"י שנאמר לו מפי הגבורה "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים" לא ערב את לבו לבוא אל אהל מועד לא להתנבא בתוכו ולא להתפלל ולהקריב קרבן עד שנתן לו הקב"ה רשות וקראו, וזהו שנאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" עכ"ל. ומבואר בדבריו, שמידת משה שלא רצה לבוא אל אהל מועד עד שה' קרא לו נבעה ממידת הענוה. וצ"ב הרי חז"ל אמרו שזה נבע ממידת הדעת.

ועיין עוד ב"יפה תואר" שם שכתב, שהדעת הנזכר כאן הוא מוסר ודרך ארץ. והרד"ל כתב, שאין בו דעת, פירוש דרך ארץ וענוה שלא יתגאה בחכמתו וקרבתו לפני המקום.

”וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו’ (ויקרא א, א).“

”ויקרא אל משה“, פירש רש”י, ומה היו ההפסקות משמשות לתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, ק”ו להדיוט הלומד מן ההדיוט.

יש לתמוה דמה ק”ו הוא זה, הלא שמא משה שלמד מהקב”ה הצריך להתבונן, אבל מנא לן הדיוט הלומד מהדיוט שיש לו ידיעת רבו גביה.

וי”ל כי בתחילה למד משה והיה שוכח, ולא היה יכול לקבלה עד שניתנה לו במתנה, כמו שכתוב (שמות לא, יח) ”ויתן אל משה“, ודרשו חז”ל עליה (נדרים לא, ח) אמר ר’ יוחנן בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה. ואם כן הרי היה בידו לקבלה גם בפעם אחת, מאחר שקבלו במתנה ולא ישכחה עוד, ולמה ההפסקות משמשות? אלא על כרחך להורות ק”ו להדיוט מן ההדיוט שיתן הפסקות, דאפשר שיועיל התבוננותו לקבל, ואתי שפיר. (קרו לודו - רבי אליעזר דוד גרינוולד)

”וַיְדַבֵּר ה’ אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאָמֹר“ (ויקרא א, א).“

זהו הדבור הראשון אל משה מאהל מועד מבין ב’ הכרובים - ”כרביא“, המסמלים את ילדי ישראל ומראים להם דרך חינוכם, שצריך להיות מבוסס על התורה, וכמו הכרובים העומדים ”מעל הכפפות אשר על ארץ העדות“ (במדבר ז, פט), ואז יהיו ”וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו“ (שמות כה, כ), אהבה ואחוה שוררת ביניהם ואז יוצא דבר ה’ מתשב”ר, כמו מהכרובים (פסוק לי פסוק - חגיגה טו, א; רמיוס שחרב בהמ”ק ניתנה נבואה לתינוקות - ב”ב יב, ב). ומכיון שהדבור הא’ מבין הכרובים היה אודות קרבנות, לפיכך נהגו ישראל שהדבור הראשון של לימוד התורה בפי התינוקות הוא אודות קרבנות ומתחילים עמהם את התורה מויקרא (ויק”ר פ”ז מטעם ”יבאו טהורים ויתעסקו בטהורים“).

(אזנים לתורה - רבי זלמן סורוצקין)

”וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה’ אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאָמֹר“ (ויקרא א, א).“

פירש רש”י, לכל קריאות ולכל דברות וציונים קדמה קריאה לשון חיבה וכו’.

שמעתי מאמור”ר הרה”ק בעל ה”אמרי יוסף מספינקא” זצ”ל, לפרש המובא ברש”י על כל דברות ואמירות וציונים קדמה קריאה לשון חיבה, ולכאורה אינו מובן מדוע הוצרך לקרותו בכל פעם, ואמר כ”ק אמור”ר עפ”י מה שאמר רבינו הקדוש מלובלין דאם יאמר לו מלאך או שרף שהוא צדיק, לא יאמין לו כי הוא יודע בעצמו שאינו כן, אבל אם יאמר הקב”ה בכבודו ובעצמו שהוא צדיק, יאמין לו על אותו רגע לבדו, אבל לא אח”כ, כי שמא אבד צדקתו עכ”ד.

והכי נמי משה רבינו היה במדריגה זו שהיה חושב תמיד שהוא גרוע מכל אדם, והשי”ת לא יקרא לו עוד רק לאדם

אחר מישראל, ואעפ”י שהיה השי”ת קורא לו ומדבר עמו, היה חושב שעד כאן היה כדאי, ומעכשיו אינו כדאי שידבר עמו השי”ת עוד, ועל כן חשב בדעתו לילך משם, וכן היה בכל פעם, על כן הוצרך השי”ת לקרותו בכל דיבור ודיבור עכ”ד, ודפח”ח.

(הרה”ק ה”חקל יצחק” מספינקא בהקדמתו לספר ”אמרי יוסף“)

”מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאָמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה’ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם“ (ויקרא א, ב).

הרב מהר”ש פרימו מפרש, שאמרו ז”ל (שבת פח, א) כי כל העולמות היו מטיין ועומדין, אם יקבלו ישראל התורה מוטב, ואם לאו, חוזר הכל לתוהו ובהו. ואם כן הן לו דיעקב אבינו נתרצה שהעולם הזה יהיה לעשו (תנא דבי אליהו זוטא פרק יט), מכל מקום כבר היה נחרב כל העולם, עד אשר קבלו התורה. ובקבלת התורה נתקיים העולם, והווי להו כדין המציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר, דהרי אלו שלו (בבא מציעא כד, א), עכ”ד.

ובזה אפשר לרמוז בכתוב ”מאהל מועד לאמר“, מסיבת אהל מועד שקבלו התורה וקנו העולם כדין המציל מזוטו של ים, לכן ”דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב מכם“, שיכולים אתם להקריב. וקרינן בהו ”מכם“ ולא מן הגזול, דעל ידי התורה קניתם העולם הזה כדין המציל מזוטו של ים דהרי אלו שלו. ומאחר שכן ”מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם“, בשופע גדול איש אשר כברכתו ועושרו כה יעשה לבקרו, ו”מכם“ קרינן ביה, כי הכל שלו. (ראש דוד - רבינו החיד”א)

”דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה’ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם“ (ויקרא א, ב).

כשאי אפשר לקיים את המצוה עצמה נשתדל לכה”פ לקיים את השורש והמכוון במצוה טעמי המצוות מתוכן נלמוד לקיים שורש המצוות שאינן יכולות להתקיים בגלות, כגון מצות הקרבנות, שעיקר הכונה לפי הפשט, שיחשוב כי על פשעו היה הוא עצמו חייב ליעקד לישחט ולישרף, והקב”ה ברחמיו פָּטְרוּ בקרבן. אך צריך ליכנע מאוד, וכמו שפרשו הראשונים ”אדם כי יקריב מכם קרבן לה“, שראוי היה שיוקרב החוטאים עצמם, וזה שכתוב ”מכם קרבן לה“, אך ברחמיו יתברך ציוה כי ”מן הבהמה וגו’ תקריבו“. ובהיות זה עיקר טעם המצוה, אם כן גם עתה שלא יש קרבן, האדם עצמו יכנע ויעלה על לב אדם כל זה, ואז יקיים מצות קרבנות, כמו שאמר הכתוב (תהלים נא, יט) ”וְיִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁפָּרָה“.

ורבותינו ז”ל אמרו (ברכות י, ב) כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב תמיד. ועוד אמרו (סוטה ה, ב) מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל

יתברך שאין לו בצע בהקרבת הקורבן אלא רק שנראה בזה את האמונה במציאותו ובמלכותו עלינו. וזהו דברי הנביא (הושע ו, ו) "כִּי חֶסֶד חִפְצְתִּי וְלֹא זֶבַח וְדַעַת אֱלֹהִים מַעֲלֹת", רוצה לומר החסד הנמשך הוא אשר אני חפץ ולא הזבח עצמו, וידיעת אלהים הנמשכת מהקרבת העולות הוא אשר חפצתי ולא הקרבת העולות.

ויש להוסיף שענין זה הוא עיקר הטעם שבהקמת המשכן, שהלא נאמר בו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" והוה ליה למימר 'ושכנתי בתוכו', אלא רצונו לומר ששבבניית המשכן תשתרש מציאותו יתברך בלב כל אחד ואחד, ולכן אמר "ושכנתי בתוכם" כי זו התכלית הנרצת שתהיה האמונה במציאותו יתברך בלב כל אחד, והמקדש הוא האמצעי שדרכו ניתן להגיע להכרה זו.

(אמרי ברוך - רבי ברוך אברהם טולידאנו)

ובספורנו: "אדם כי יקריב מכם", מעצמכם. זהו עיקר הקרבן הקרבת עצמותו תאוותיו, ונטיותיו, ועניניו יהיו משועבדים לה', בטול רצונו מפני רצון השי"ת. והקרבת הבהמה, היתה רק לעורר את המחשבה בכיוון זה.

וזהו שכתב רמב"ן (ויקרא א, ט) בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה בדבור ובמעשה, צוה ה' כאשר יחטא אדם יביא קרבן. ויסמוך ידיו עליו, כנגד המעשה. ויתודה בפיו, כנגד הדבור. וישרוף באש הקרב והכליות, שהם כלי המחשבה והתאוה והכרעים וכו'. ויזרוק הדם על המזבח, כנגד דמו בנפשו. וכל זה יעורר מחשבתו שראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכו'.

הקרבתו הם איפוא רק אמצעי אל התכלית: לעורר את האדם לתקן את נפשו ולטהר את מדותיו. וזהו שאמר ירמיהו (ז, כא-כב) "כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל דְּבַרִּי עוֹלָה וְזֶבַח, כִּי אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אֹתְכֶם לֵאמֹר שְׁמַעוּ בְּקוֹלִי וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תְּהִיוּ לִי לְעַם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אֶתְכֶם לְמַעַן יֵיטֵב לָכֶם". איך אמר "לא דברתי" וגו' הלא תורת כהנים חלק מן התורה הוא. אך הכונה היא, לא זהו עיקר המצוה, לא זהו התכלית, וכן אמר דוד תהלים (נא, יח-ט) "כִּי לֹא תִחַפֵּץ זֶבַח וְאַתְנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה [אין זה עיקר חפצך], זֶבַחִי אֱלֹהִים רוּחַ נְשָׁפָרָה לֵב נְשָׁפָר וְנִדְפָה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה". וזהו ההפרש בין קרבנות לתורה ותפלה, מצוות הקרבנות ניתנו לעורר את המחשבה ואת הנפש בכיוון תיקון המדות, כדי להיות ראוי להתקשר להשי"ת. והתורה והתפלה הן הן המקשרות את האדם להשי"ת.

וזהו שאמר רבא (ר"ה יח.) "וְלִכְנָן נְשָׁבַעְתִּי לְבֵית עֲלִי אִם יִתְפַּכֵּר עוֹן בֵּית עֲלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם" (שמואל א, ג, יד), בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה. בזוהר קדושים (דף פ: ב) מובא מאמר זה בשם רבי יוסי, והוא שואל אמאי, ומשיב: בגין דדברי תורה סלקין [עולים] על כל

הקרבתו. ועוד אמרו (ברכות לג, א) מי שיש בו דעת, כאילו נבנה בית המקדש בימיו. ועוד אמרו (כתובות קה, ב) כל המקריב דורון לתלמיד חכם, כאילו הקריב בכורים, וכהנה רבות. והאיש הירא ורצה בקיומן של מצוות, ירדוף אחרי מדות אלו כדי לקיים מיהא שורש וענף המצוה. ועיין בהקדמת זבחי צדק בדיני שחיטה.

(דבש לפי - רבינו החיד"א)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּנֶם קָרְבָן לָהּ מִן הַהֶהָמָה מִן הַתְּפִקָּר וּמִן הַצֵּאֵן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם" (ויקרא א, ב).

לכאורה נראה דמלת "מכם" היא יתירא דהוה ליה למימר בקיצור "אדם כי יקריב מן הבהמה" וכו'. אלא דבא ללמדנו כי בהבאת הקורבן העיקר שיכניע לבו ורוחו וכל גופו, מי שעושה כן הרי זה נחשב לו כאילו הקריב מן הבהמה ומן הבקר. וכן רמז הכתוב לקמן "ונפש כי תקריב" וכו' (ב, א) דהיינו אם תקריב את נפשך ותתנהג בענוה והכנעה ולב נשבר, זה נחשב קרבן מנחה לה'.

והוא עיקר הטעם לקרבנות במ"ש הרמב"ן (א, ט), בשעה שהאדם מקריב את הקרבן ורואה את הדם שנשפך והבשר שנשרף צריך לחשוב כי כן היה ראוי שיעשה לו על שמרד בבוראו, ורק בחסד ה' וברחמיו קבל קרבנו במקומו בשר תמורת בשר ודם תמורת דם, וכשיחשוב כן מיד הוא נכנע לפני ה', עי"ש.

וזהו מאמר המשורר "זֶבַחִי אֱלֹהִים רוּחַ נְשָׁפָרָה לֵב נְשָׁפָר וְנִדְפָה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה" (תהלים נא, ט), דהיינו כי תכלית הקרבן להשי"ת זה ההכרה הנמשכת מהקרבן שתהיה דעתו שפלה ורוחו נשברה מפני חטאו.

ונמצא לאחד מהגאונים שכתב לפי זה לבאר מפני מה לא שעה ה' אל קין ואל מנחתו ואילו למנחת הבל השי"ת שעה, הלא אדרבה קין הוא שהתחיל להקריב מנחה לה' וממנו למד אחיו הבל להביא גם כן מנחה. אלא דהטעם מפורש בדבריהם שנאמר "והבל הביא גם הוא מנחה" וכו' (בראשית ד, ג) דלכאורה תיבת "הוא" מיותרת, דהיה לו לומר 'וגם הבל הביא מנחה'. אלא כיוון לומר שהבל חוץ מעצם המנחה הביא גם "הוא" כלומר גם את עצמו הביא מנחה לה' בכך שהכניע והשפיל את עצמו לפני ה'. ומזה הטעם שעה הקב"ה למנחתו של הבל ולא של קין, כי אצל קין לא היה הבאת המנחה בהכנעת עצמו.

ובזה יובן אמרם ז"ל (סוטה ה, ב) 'כל מי שדעתו שפלה כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר "זבחי אלהים רוח נשברה"'. והכונה היא מאחר שהבאת הקרבנות היא להביא את האדם להתבונן כמה שפל הוא לפני האלקים, נמצא זה שדעתו שפלה ככר אין צריך לקרבן כי כבר הוא שלם בתכלית מה שנמשך מהקרבן.

עוד יש טעם בענין הקרבת קורבנות בכית המקדש, כי כזה משתרשת אמונת מציאותו יתברך בלבבות בני ישראל. שהרי כמו שבהבאת דורונות ומתנות למלך בשר ודם ניכרת אדנותו ומלכותו, על אחת כמה וכמה כלפי ה'

קרבנין דעלמא. וזוהי שכתוב בזוהר צו (דף לה.) מאן דלעי באורייתא [שעמל בתורה] לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוון דהא אורייתא עדיף מכלא וקשורא דמהמנותא וכו' [התורה מקשרת].

ולענין תפלה אמר ר' אלעזר (ברכות לב, ב) גדולה תפלה יותר מן הקרבנות. לכאורה עומד מאמר זה בנגוד לתפלה שלפני נשיאת כפים: ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן [מי נתלה במי, קטן בגדול (תענית ז, א)]. אכן יש ג' סוגי תפלה [ובכלל סוג כמה מדרגות]: א) כולה לה', תפלה כזו דומה לעולה, כמיהה, עריגה לכיסופין להדבק בחי העולמים. ב) חלק לה' וחלק לצרכי עולם הזה, אך בכוונה כדי להנצל מן המפריעים בעבודת ה'. וזה דומה לקרבן שיש בו חלק לבעלים, בבחינת קרבן שיש בו חלק גם לבעלים. ג) תפלת רוב בני אדם: בקשת רחמים לצרכי הדיוט, ואנו מתחננים בעד כל הקהל: ותערב לפניך עתירתנו - איך שהיא - כשני הסוגים המעולים, שהם בבחינת עולה וקרבן.

אל התפלה מהמדרגה הראשונה מכוון מאמרו של הבעל שם טוב (מובא ב"מאור עינים" פרשת כי תשא, ובספר תולדות פרשת ויגש) על הכתוב (תהלים קב, א) "תפלה לעני כי יעטוף", ומה הוא תוכן תפלתו: "לפני ה' ישפוך שיחו", בלי מפריע, בלי מסך מבדיל. ולמה נקרא המתפלל באופן זה עני? התשובה נמצאת ברבינו אברהם בן עזרא פרשת משפטים (כב, כד) "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", קרא העני עמי, כי החסידים לא יבקשו עושר בעולם הזה. עני כזה מכונה "עמי". וגם דוד המלך לעני כזה כיוון. וגם תפלת דוד עצמו היתה ממדרגה זו (תהלים כז, ד) "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש" [כתוב גם להביא] "שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה'".

לפי זה, הקרבנות בהיותם רק אמצעי אל התכלית: לעורר את האדם לתשובה ולתקון הנפש, לא יהיו נחוצים לעתיד לבא, כאשר יקוים "ומל ה' את לבבך" (דברים ל, ו: עיין רמב"ן, שהוא בטול היצר הרע). וזהו מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה כז, יב: וגם בתנחומא אמור יד, ר' פנחס ור' לוי ור' יוחנן בשם ר' מנחם דגליא) לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטילה לעולם, הדא הוא דכתיב (ירמיה לג, יא) "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב ה' כי לעולם חסדו", כי לתת הודאה לשעבר מחויבים תמיד (ומה נשתנה תודה, עיין רמב"ן אמור כג, יז חמץ תאפינה). ועיין זוהר תצוה (קפג:) קרבן חמץ, רמז על ביטול היצר הרע.

אולם התפילה מן המובהק, בהיותה תכלית בפני עצמה, לא תבטל. וזהו שכתב רבי יצחק זצ"ל מרדוול בפירושו "אור יצחק" על התפלה, וזה לשונו: התבוננתי היום בתפלת המוסף והיו המילים "ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה", לפלא בעיני, הלא תיבת "הזה" מיותרת, כי היה די לומר ואת מוסף יום השבת וכו'. והשיבו לי מן השמים שבתיבת "הזה" מרומז שלעתיד לבא את מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב,

כלומר התפלה שאנו מתפללים נעשה ונקריב לפניך באהבה לעתיד. מובן שהתפלה שידובר בה היא התפלה בכוונה ודביקות. ועד היכן הדברים מגיעים יוצא מהמסופר בעבודת ישראל (פרשת מצורע): רבי גרשון מקיטוב זצ"ל אמר פעם לבעל שם טוב זצ"ל: כל זמן שאתה יכול לומר עוד בתפלה ברוך אתה, ברצונך, תדע, כי עדיין לא הגעת לכוונת התפלה. כל כך גדולה צריכה להיות ההתפשטות. אולם זהו ענין של בני עליה, והמה מועטים.

(אהלי יעקב - רבי יעקב מהוסיאטין)

"אדם פי יקריב מכם" (ויקרא א, ב).

כניעת האדם בשעת הקרבה

פירש רש"י "אדם" למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

לכאורה אינו מובן מה סלקא דעתין להביא מן הגזל שאצטריך קרא שנלמד מאדם הראשון, ואם לא היה אדם הראשון לא היינו יכולים להבין מעצמנו? ועוד הלא זה מצוה הבאה בעבירה?

עיין ב"כתב סופר" שביאר כי 'גזל' זה אינו כמשמעו, אלא עצם גזילת הבהמה עצמה, כי לכאורה, יש להבין הא כיצד הותר לחוטא להביא קרבן בהמה, הלא ידוע כי לפי הדין, נפש החוטאת היא תמות, אלא שמביא במקומו בהמה, לכאורה מה חטאה הבהמה שתלך כפרה בשבילו האם זה לא גזל? אלא עיקר הבאת הקרבן שמכפר, היא ההכנעה שאדם חוזר בתשובה ונכנע, והכניעה לא תהיה שלימה אלא אם כן יראה בעיניו מה שעושים לבהמה שהכל היה צריך לעבור עליו, ולכן מביא האדם את הבהמה כדי להתעלות וגם היא מתעלה בזה שגרמה לאדם להתקן על ידה. וכמו שמותר לנו לשחוט בהמה לאכול כדי לחזק את הגוף, וגם היא מתעלה בזה כידוע ומגיעה לשלימותה, כמו שאמרו סוף בהמה לשחיטה, כלומר, הסוף והתכלית שלה נתקנת בזה על ידי השחיטה ואין בזה שום גזל כי לכך נבראה והיא שמחה בזה. על אחת כמה וכמה שמותר להביא בהמה לתיקון הנפש ואין כזה שום גזל. ומעתה מובן הגזל האמור כאן, לא גזל אדם שגזול מחבירו אלא אדם שגזול את בהמתו, אם הוא לא יחזור בתשובה, הרי לא נתכפר לו, וממילא הבהמה לא נתקנה בכך, והרי גזל את הבהמה. ולכן אמר "אדם", כי ידוע שאדם הראשון צם כל חייו והיה פרוש וחזר בתשובה שלימה ולא סמך על הקרבן, אף אתם תעשו כן, כלומר, העיקר היא התשובה והכניעה.

ועל פי זה שמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל על הפסוק "צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז), מה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן? אלא ידוע מה דאיתא במדרש (עיין ירושלמי מכות פ"ב דף ז), שאלו לחכמה חוטא, מה עונשו? אמרה "וחטאים תרדף רעה", כלומר מבחינת החכמה אין תקנה

לשון 'מן הגזל' צריך פירוש, כי הוי ליה לומר לא הקריב דבר גזול.

וי"ל שכוונת רש"י היא, לפי שאין דרך העולם שילך ויגזול בהמה ויקריב אותה לגבוה, כי אטו בשופטני עסקינן ומי פתי יסיר לעשות עבירה כדי שיעשה בה מצווה כשאין לו הנאה מן העבירה. אבל יהיה בנמצא שיגזול האדם ממון הרבה או יעשה עוול בהרבה ממון, וילך ויתן קצת מן אותו ממון הגזול לצדקה או לקרבן בחשבו במחשבתו, שבזה יהיה לו כופר על המותר שבידו, וזו לשון מן הגזל, ולא כולו, כדרך שדרשו מן הבהמה (תמורה כח, ב) ולא כולה.

(כ"ל יקרא)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם" (ויקרא א, ב).

בזוה"ק (ויקרא ה:) לאפוקי מאן דלא נסיב אתתא קרבניה לאו קרבן, דלאו איהו אדם והוי בעל מום, עיי"ש.

ובדרוש לנשואין אמרתי בדרך מוסר, דהנה הקרבן בא לרמז שאדם עצמו צריך למסור נפשו להשי"ת וכמו שהאריכו המפרשים בזה, והנה עיקר מסירות הנפש נצטרך אחרי שנשא אשה שאז מתעוררים כל מיני נסיונות אשר צריך להתגבר עליהם וע"כ הקרבן שהוא מוסר נפשו לפני נישואין אינו קרבן כי עדיין לא עמד בנסיון האמתי.

(להורות נתן - רבי נתן געשטעטער)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה'" (ויקרא א, ב).

תפילה מתוך מסירות נפש

חלק ממצוות התורה מוגדרות כחוקים - מצוות שאין ידוע טעמן, ואעפ"כ עם ישראל מקיימים דוקא מצוות אלו באהבה ובחיבה יתירה, בIODעם שכל מה שמצווה הקב"ה יש בו טעמים וסודות נפלאים.

מהמיוחדות שבהן היו הקרבנות, שקדושתם היתה עצומה ומעלתם היתה יתירה מכל מצוות התורה.

ואעפ"כ הביאו הראשונים כמה טעמים להקרבנות הקרבנות. הרמב"ן (ויקרא א, ט) מבאר שהמקריב בהמה לקרבן צריך לחשוב ולהרגיש שכל הנעשה בבהמה זו נעשה בו עצמו; הוא עכשיו נשחט, ואת חלבו ודמו מקריבים על גבי המזבח לפני ה', וע"י מחשבה זו מתכפר לו חטאו.

הקרבנות היו גם ביטוי של אהבה בין האדם לבוראו, כמו מי שנותן פרחים לאוהבו, לא מפני שהשני זקוק לפרחים, אלא כביטוי של אהבה - כך הקרבן היה מראה על רצון האדם בקירבת ה', עד כדי הקרבת חלבו ודמו של המקריב על גבי מזבח אהבת ה'.

והנה ידוע שהתפילה היא במקום הקרבנות, דכתיב "וּנְשַׁלְמָהּ פְּרִים שְׁפִתֵינוּ" (הושע יד, ג). ובמובן הפשוט, כשם שקרבן הוא ביטוי להתבטלותו של האדם לפני בוראו עד כדי שפיכת דמו למענו ית', כך התפילה היא רגש של התבטלות גמורה לפני הבורא, היינו ההכרה שכל מה

לחוטא, למה הדבר דומה לאדם שירה בעצמו בשוגג איזו תקנה יש לו, כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו היריה? בהכרח שהיריה תפעל בו, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהוא שוגג, ובכן אם בנזקי הגוף כך, מה יהיה בנזקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב "וחי בהם" (ויקרא יח, ט), אם אין מצות אין חיות וזה טבעי לנפש. ובכן החכמה אמרה "וחטאים תרדף רעה" אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה כך אין לנפש תקנה. אמנם זה מצד החכמה. עזבו את החכמה ופנו לתורה, ושאלו אותה אדם החוטא מה יעשה? אמרה יביא קרבן ויתכפר לו, ושאלו את הקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו, נמצא שה' הציל את האדם ואת הבהמה ממוות כי החכמה חייבה את האדם מיתה, והתורה חייבה את הבהמה מיתה כדי לכפר בעד האדם, אמנם ה' הציל את שניהם על ידי זה שאמר יעשה תשובה ויתכפר לו, ולזה אמר "אדם ובהמה תושיע ה'" שהושיע את שניהם מיתה, אלא למה ה' ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלימה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא אם כן יראה בעיניו, אבל אין הכי נמי בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלים, לא יתיאש אדם מן הרחמים, כי התשובה תכפר על הכל וזה אומרו "אדם ובהמה תושיע ה'", ודו"ק כי הרחבתי את הדברים.

ועל פי זה נראה בס"ד ליישב את השאלה של המפרשים מדוע החמירה התורה על חטא שוגג שלא יכופר לו עד שיביא קרבן, הלא אם אדם חוטא לחבירו בשוגג וברור שהיה בשוגג, ודאי ימחול לו, ואם כן כל שכן וקל וחומר שה' ימחול, ולמה חייבתו התורה קרבן? אמנם לפי האמור מתיישב יפה, כי קשר נפש היהודי במצות יותר מקשר הגוף עם החיים, ואם בנזקי הגוף השגיאה יכולה להביא לו מיתה, לדוגמא אם נהג קרתה לו תאונה בשוגג, והתוצאות איומות, האם יוכל לטעון הלא שוגג הייתי! אומרים לו שוגג או לא שוגג הלא הזקת את עצמך ואת אחרים, כל שכן בנזקי הנפש, ולכן כשכתבה התורה חיוב קרבן על השוגג הקדימה לומר (להלן ד, ב) "דבר אל בני ישראל לאמור נפש כי תחטא בשגגה". מדוע הזכירה כאן מילת "נפש" ולא אמרה איש כי יחטא, אלא במילה זו באה התורה ליישב את השאלה הלא חטא בשגגה מה צורך בקרבן? לזה אמר "נפש כי תחטא" הפגם הוא "בנפש" גם אם הוא בשוגג, ואם התורה אמרה שמתכפר בקרבן, אין לך חסד גדול מזה, ושוב ראיתי בדעת זקנים מבעלי התוספות שהאריכו בזה באופן אחר עיין שם.

(קול יהודה רבי יהודה צדקה)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן" (ויקרא א, ב).

אין נתינת צדקה מכשרת את הגוילה

וברש"י: "אדם" למה נאמר, אלא מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

שיש בעולם בכלל, ובעולמי בפרט, הכל ממנו ית', והכל שלו ורק בידו לתת. לכן, בכדי שתהיה התפילה שלימה, צריך שִׁפְלָל בה ביטוי למסירות נפש והתבטלות מעשית לפני הקב"ה.

(תפארת שמשון - רבי שמשון דוד אברהם פינקוס)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּם קָרְבָן לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם" (ויקרא א, ב).

כתב הספורנו (כונת התורה פ"ו), וזה לשונו: ובכן ראוי להתבונן כי אמנם קודם חטא העגל תכף אחר מתן תורה לא היו ישראל צריכים לכל אלה למען השרות שכינתו בתוכם, ולא נצטוו על עשית המשכן וכליו וכהניו ומשרתיו, ולא על שום קרבן לחובת צבור או יחיד כלל, זולתי אחר מעשה העגל כאמרו יתברך "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה או זבח" (ירמיה ז, כב) אבל הודיעם אז תכף שאינם צריכים לכל אלה ולשום אמצעי להשרות שכינתו בתוכם ולא התחייבו לשום זבח ולא משכן וכליו, ואמר שאם יתנדבו עולות ושלמים יספיק "מזבח אדמה" (שמות כ, כא) ואמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי" והוא כל מקום שיקרא באמת "בית אלקים" כענין בתי מדרשות וזולתם - "אבוא אליך וברכתיך" - וכל אלה ביאר תכף אחר מתן תורה, כאמרו "כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם" - ואח"כ תיכף נתן המשפטים, ובכן ברדת משה רבינו אז מן ההר אל העם אשר עמדו מרחוק ביראתם הגיד להם את כל דברי ה' אשר בפרשת "כה תאמר" הנזכרת, ואת המשפטים אשר תכף אחריה, ולא הגיד דבר ממצות משכן וכליו ועבודתיו ומשרתיו כלל... אמנם אחר שחטאו בעגל, גם כי בתפילת משה בחירו נעתר לשאת חטאתם ולהשרות שכינתו בתוכם, עם כל זה אמר "ועשו לי מקדש" ולא באופן אחר, כי לא השיבם כלל אל מדרגת מעלתם שהיו בה קודם חטאם בעגל... והנה קודם מעשה העגל היו הקרבנות באים נדבה בלבד כמו שנהגו בהם צדיקי הדורות, אמנם אחר העגל היו קצתם חובה לצבור כענין התמיד והמוספין ומנחתם ונסכיהם, וקצתם חובה ליחיד ולצבור והם החטאות, וקצתם ליחיד בלבד והם האשמות, אמנם נסכי יחיד וקרבן צבור בעבודה זרה נצטוו אחר ענין המרגלים שהיו אז יותר מקולקלים... עכ"ל.

ומבואר בדבריו, שהגם שה' יתברך נשא חטאם לאחר חטא העגל ונתרצה להשרות שכינתו בתוכם - אולם לא חזר המצב לקדמותו כקודם החטא - דקודם החטא השראת השכינה היתה בכל מקום - "אבוא אליך וברכתיך" - משא"כ לאחר החטא צריך מקום מסויים שיהיה אמצעי להשראת השכינה. ועוד ביאר שבמתן תורה כלל לא נתחייבו בקרבנות - וכל חיוב הקרבנות הוא רק כתוצאה מחטא העגל שאז נתחייבו במשכן ובעבודת הקרבנות.

והנה בדבריו אלו חולק הספורנו על הרמב"ן שכתב (בהקדמתו לספר שמות), שכשבאו אל הר סיני ועשו משכן ושב

הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוק עלי אהליהם והם הם המרכבה - שסבירא ליה להרמב"ן שציווי המשכן היה לכתחילה ולפני חטא העגל - ולכן השראת השכינה במשכן היתה הדרגה הגבוהה ביותר שהגיעו לאחר מתן תורה. משא"כ לפי הספורנו חטא העגל קדם לציווי המשכן - כשיטת רש"י (שמות לא, יח) דיבור המתחיל "ויתן אל משה" שאין מוקדם ומאוחר בתורה - ולפי הספורנו המצב המושלם של כלל ישראל היה קודם ציווי המשכן - וכן על הפסוק "והתהלכתי בתוכם" - כתב הספורנו (ויקרא כו, יט) וזה לשונו: "ענין המתהלך הוא ההולך אנה ואנה לא אל מקום אחד בלבד... כמו שהיה במשכן ובמקדש... אבל אתהלך בתוכם ויראה כבודי בכל מקום שתהיו שם" עיין שם. - זהו המצב של קודם החטא - "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך".

(אור התורה - רבי יוסף בן עמרם)

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּם קָרְבָן לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם" (ויקרא א, ב).

"כי יקריב מכם" ס"ת [עולה ל-52] גימטריא 'אליהו' [51 + הכולל = 52] לרמוז מה שאמרו ז"ל דלעת עתה אליהו ז"ל עומד ומקריב ב' תמידין בכל יום [הנז'].

(קרן לדוד [תשי"ח גרבה] - דוד בן מעתוק חרד)

"כי יקריב מכם קרבן לה'". מכם גימטריא ס"מ, לרמוז שאין העיקר בקרבן [עצמו], אלא העיקר הוא במה שמכניע את יצרו הרע ומקבל עליו מכאן ולהבא שלא ישוב עוד לכסלה. וזהו שאמר "אדם כי יקריב מכם" גימטריא ס"מ, שיכניע את יצרו ויקריב אותו לעבודתו ית' תחילה ויקבל עליו שלא יחטא עוד ואחר כך יביא קרבן לה' לכפר על מה שכבר חטא [הנז'].

(קרן לדוד [תשי"ח גרבה] - דוד בן מעתוק חרד)

"פִּי יִקְרִיב מִפֶּם" (ויקרא א, ב).

כתב תרגום יונתן, 'מנכון ולא מן מומריא פלחי אליליא' [מכם ולא ממומר עובד אלילים].

מבואר דרק מומר לעבודה זרה אין מקבלין ממנו קרבן. אך יעויין חולין (ה, א) דאף מומר לחלל שבתות בפרהסיא אין מקבלין מהם. וכן פסק הרמב"ם (פ"ג ממעשה"ק הלכה ד'), עיי"ש ובכס"מ. ועי' רש"י חולין שם, דמומר לחלל שבתות הוי כמומר לעבודה זרה שכופר במעשה בראשית.

(להורות נתן - רבי נתן געשטעטנר)

"מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן" (ויקרא א, ב).

מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מכילתא, ג) "עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך עינה בני". א"ר יהודה בר סימון, אמר הקב"ה לישראל,

לבו לשמים, שלא יחשוב שבשביל שהוא מרבה אין צריך כוונה לשם שמים, קמ"ל דבלא כוונה לשמה לא מועיל ריבוי הקרבן. והפשט הפשוט דגבי הממעט חשוב אם מכוין לשם שמים.

(להורות נתן - רבי נתן געשטעטער)

"וְאִם מִן הַצֵּאֵן קָרְבָּנוֹ" (ויקרא א, ט).

להתבונן בדברי תורה

"וְאִם". [וא"ו קדריש (ביאור חפץ חיים)] הרי זה מוסיף על ענין ראשון [וילמד תחתון מעליון לכל מילי, כגון לסמיכה ולהפשטה וכי האי גוונא, ועליון מתחתון לענין צפון, כדאיתא בזבחים מה, א (ביאור חפץ חיים)]. ולמה הפסיק [שיש כאן הפסק פרשה בתורה כיון דעל כרחך גמירי מהדדי (עזרת כהנים)], ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. והרי דברים קל וחומר, ומה מי שהוא שומע מפי הקודש ומדבר ברוח הקודש, צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אחת כמה וכמה הדיוט מהדיוט (תורת כהנים, ילקוט).

כאן למדנו כלל גדול בלימוד התורה שאי אפשר להצליח בתורה בלי התעמקות והתבוננות. וכבר אמרו חז"ל: בני יהודה דגלו מסכתא נתקיימה תורתן בידם, בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתן בידם (עירובין נג, א). ופירש רש"י לחד לישנא, שהיו בני יהודה מפרשים שמועותיהם ומדקדקים בטעמו של דבר עד שנתיישב בלבם.

אולם יש וההתבוננות דרושה לא מרוב עומק הנושא אלא מקושי הביצוע, ואז צריכים להתעמק כיצד להוציא לפועל אותה שמועה. הלומד ב'אלו מציאות' את הגמרא אוהב לפרוק ושונא לטעון יקדים לשונא - ואף על פי שתמיד מצות פריקה קודמת למצות טעינה - שאני כאן דעדיף יותר לכופף את יצרו (ב"מ לב, ב). הרי יש כאן רק הלכה פשוטה למי שאינו מתבונן בדבר, אבל יש בה תורה שלימה בכוחות הנפש למי שמתעמק בהלכה זו ורוצה לקנותה.

כמו בשאר מקומות בתורה הרמב"ם הוא לנו לעינים גם בענין זה של התבוננות בין פרשה לפרשה. בסוף הלכות איסורי מזבח, למשל, אחרי שמונה את סדר הקדימה בשמנים למנחות כותב וז"ל: ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו? כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשוה, והפחות. שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו'. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו וכו', ע"כ.

הלכה זו שמקומה ראויה להיות בהלכות דעות של היד החזקה, הכניס הרמב"ם כאן בין הלכות קדשים להראות איך עלינו להתבונן ולהפיק לקח מכל דיני התורה. וכן דרכו תמיד להתעמק ולהוציא מוסר השכל מתוך הלכות חמורות ואין חומר הנושא מונע ממנו התבוננות זו.

עשר בהמות טהורות מסרתי לך, ג' ברשותך, כגון שור כשב ועז, ושבע אינן ברשותך, איל צבי, ויחמור, ואקו ודישון, ותאו וזמר (דברים יד), כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך, והלא לא אמרתי אלא ממה שברשותך ומהגדלים על אבוסך (פסיקתא דר"כ ריש פרק ו).

וכעין זה דרשו רז"ל (הובא בילקוט) על הכתוב באיוב (מא, ג) **"מִי הִקְדִּימְנִי וְאֶשְׁלֵם"**, א"ר ירמי' ב"ר אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו, ורוח הקודש צווחת, **"מי הקדימני ואשלם"**, מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו', מי הפריש תרומה ומעשר עד שלא נתתי לו גורן וכו'.

והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו, הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב, כי משלו הוא נותן ומחסר את נפשו, הקב"ה לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אף לא לנדב משלו טרם שנתן לו הקב"ה, ו"עשר תעשר את תבואת זרעך", אמר הקב"ה, ותן לו משלו אמרו רז"ל.

"וְסִמְךָ יְדוֹ" (ויקרא א, ד).

בתורת כהנים איתא: בשתי ידי. וכן הוא במנחות (צג, ב), עיי"ש. אך עיין תרגום יונתן שכתב ויסמוך בתוקפא יד ימינה וכו' וצ"ע. ואולי כוונתו שיד ימין יהיה בתוקף יותר מיד שמאל, ודוחק וצ"ע. (להורות נתן - רבי נתן געשטעטער)

"וְנָתַנּוּ בְּנֵי אֶהֱרֵן חֶבְהֵן אִשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ" וגו' (ויקרא א, ט).

ההעוררות צריך לבוא מעצמו

וברש"י, אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.

מסופר, על השרף ממאגלינצע זצ"ל, שראה את אחד מחסידיו. שאין הוא נעמד להתפלל עם הציבור, אלא פוסע ומהלך אנה ואנה בבית המדרש. כששאלו, מדוע אין הוא עומד ומתפלל. השיב שעדיין אין הוא מוכן לתפילה. והוא מחכה להתעוררות. אמר לו הרבי, נאמר בגמרא ברכות (כו, א) 'תפלה במקום קרבן'. כלומר שתיקנו את התפילות במקום קרבנות, ובקרבנות אמרו "אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט", והוא הדין לגבי תפילה, צריך האדם שתהא בו אש משל עצמו, ולא שיהא מסתובב ומחכה, עד שיבוא לו הדבר מן השמים.

"אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ" (ויקרא א, ט).

במנחות (קח, א), נאמר בעולת בהמה "ריח נחוח" ובעוף ובמנחה, ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לכוון לשמים. רצונם לומר, גם המרבה צריך לכוין

וממנו גם עלינו ללמוד איך להפיק לקח בהתבוננות בהלכות התורה.

נקח נא לדוגמא ההלכה הידועה של איסור משהו חמץ בפסח. נצייר בשכלנו איך איש עני - שבקושי הספיק להכין לבני ביתו צרכי החג - מגלה חשש חמץ בתבשיל שלו בפסח. רץ הוא אצל הרב והלה נושא ונותן בדבר ואחרי כל המאמצים לא מוצא שום דרך להקל בדבר ומוכרח לאסור את התבשיל ולגרום לעני הפסד הגדול וביטול שמחת יום טוב. וזאת למרות העובדא שעפ"י דיני תערובת הנוהגים בשאר האיסורים היה האיסור בטל בששים, והיה התבשיל מותר בשופי. וכל זה הוא מחומרת חכמים שהחמירו בחמץ משום שיש בו כרת ולא בדילי מיניה כל השנה. עד כמה יש להתעורר מזה על החוב להתרחק מן האיסור ומכל שמץ של איסור. ועל פי מה שידוע שהחמץ מסמל את יצר הרע הגורם בקרב האדם תסיסה ומגרהו לעשות עבירות (ראה ברכות יז) יש לנו מוסר השכל גדול על גודל החיוב המוטל על כל אחד ואחד לחטט אחרי כל שורש רע בקרבו משום שאפילו נטייה של "משהו" יכולה להטותו מן הדרך הישר, וכבר האריכו בספרים שבדיקת חמץ מרמזת על ביעור הרע שבלב.

אילו נוהגים היינו לתת ריוח בין פרשה לפרשה לשם התבוננות היו דברי תורה נקלטים היטב ומורגשים לנו בחוש ולא רק בתור ידיעה מופשטת - והיינו מתנהגים לגמרי אחרת. כל אחד יודע מה שדרשו חז"ל על הפסוק "וְכָל חֶפְצֶיךָ לֹא יֵשׁוּוּ בָהּ" (משלי ג, טו) שכל הרכוש של האדם אינו שווה לדבר אחד מן התורה (ילקוט שם). ועל פי זה כמה היה צריך להיות קשה לאדם להפסיק לאיזה דבר באמצע הלימוד - הרבה יותר מאילו היה עסוק בענין הרשות. אבל למעשה אינו כן אלא נהפוך הוא - לא נחוץ לו יותר מרמז קל מחבירו ונעשה קל כנשר ורץ כצבי לסגור את הגמרא (או יותר גרוע - להשאירה פתוח) ולעסוק בפטפוטי סרק אשר אף פעם לא יביאו שום תועלת למישהו. ולא עוד אלא אפילו אחר כך אין לו שום קפידא על השני שהפסיקו מלימודו על לא דבר.

ידועה היא הבדיחה על הלמדן שהיה שקוע במימרת הגמרא: כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובד עבודה זרה (כתובות סח, א), ומתקשה להבין את הדמיון לעבודה זרה, עד שמרוב התעמקות מצא תירוץ. ובאמצע הרהוריו נכנס אצלו עני ובקש ממנו נדבה והלה התרגז על ההפרעה וצעק מול העני: "אתה לא רואה שאני לומד עכשיו שאתה מוכרח להפריע לי!"

זאת היא הצורה של מי שלא מתבונן במה שהוא לומד כדי לקנות את הדבר בחוש. למרבית הצער אין זו בדיחה גרידא שהרי מצב מגוחך כזה חוזר ונשנה יום יום כמה שנוגע לתפילתנו, כשאנו שוטחים את בקשותינו בפנינו לפני המקום בשעה שברעיונינו אנו משתעשעים באוצרות אספמיא. (המוסר והדעת - רבי אברהם יפהו)

"וְהִסִּיר אֶת מִרְאָתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֶתָּה אֶצֶל הַמְּזֻבָּח קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדִּשָּׁן" (ויקרא א, טז).

פירש רש"י, "בנוצתה" - עם בני מעיה כו', ורבותינו ז"ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר", ובעוף שניזון מן הגזל נאמר "והשליך" את המעים שאכל מן הגזל."

כך זה צריך להיות טהור, שלכאורה מה זה נוגע למזבח אם ניזון מן הגזל? אלא איפה שיש גזל זה כבר פסול למזבח, ממילא הזפק והקורקבן של עוף שאכל מהגזל לא יכולים להקריב. (שיעורי חומש - רבי שלמה וולבה)

"וְנִפְּשׂ בִּי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לָהּ" (ויקרא ב, א).

המקריב קרבן - כאילו הקריב נפשו

לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? - עני, אמר הקב"ה: מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו (רש"י).

אם היינו רואים עשיר הבא לבית המקדש עם בן בקר שמן וטוב להקריבו לה', ולעומתו עני הבא עם מעט סולת חיטה, כמה עלובה היתה מנחתו בעינינו. אבל הקב"ה אינו כן, אדרבה, אותה מידה קטנה של סולת שהובאה מתוך קושי ובמסירות נפש, חשובה לפניו יתברך כאילו הקריב אותו עני את נפשו, ובאמת כך הדבר, שהרי הביא את פרוטותיו האחרונות להעלותן על מזבח אהבת ה'. בימינו, בעוונותינו הרבים, אין לנו קרבנות ולא מזבח לכפר, אבל גם כיום אפשר לבטא את אהבתנו לפני הקב"ה בהרבה דרכים.

היפה שבהם הוא לימוד התורה הקדושה, שחשוב לפני הקב"ה מכל הקרבנות. ובאמת גם בזה שייך קרבן עני וקרבן עשיר. כמה עלוב נראה מי שמגיע לבית כנסת אחרי יום עבודה קשה, ומצטרף לשיעור תורה, ובכוחותיו האחרונים, ספק ער ספק נרדם, מנסה להתרכז לדברים היוצאים מפי הרב.

בעינינו זה מעט ועלוב, אבל לא בעיני הקב"ה! לפניו יתברך, חשוב הדבר כאילו הקריב את נפשו, וכך הוא באמת, שהרי את כוחותיו האחרונים השקיע בעבור התורה ואהבת ה'.

וכן התלמיד חכם הלומד בשעות הלילה, כשהוא עייף ויגע, ומוסר נפשו ללמוד עוד ועוד, ודאי שנחשב הדבר כשפרכת דמו וחלבו על גבי המזבח, ועולה לריח ניחוח לפניו יתברך, לפתוח שערי שמים לברכה בעבור כל ישראל. (תפארת שמשון - רבי שמשון דוד פינקוס)

"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֶׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ" (ויקרא ב, א).

בבית המקדש אין מקום כלל ליצר הרע

הפשט בזה, שידוע שחמץ הוא כנגד יצר הרע ולכן אסור להקריבו בבית המקדש, שלא יכנס שם יצר הרע כלל.

וזה הוא סוד יצר הרע, שהוא עבודה זרה, שנקרא גם כן שאור. וזה הוא יצר הרע, שכך הוא יצר הרע באדם כמו שאור בעיסה. נכנס לאט לאט במעיו של האדם ואח"כ מתרבה בו, עד שכל הגוף מעורב בו. וזהו עבודה זרה, וע"כ כתוב, לא יהיה בך אל זר. אל זר ודאי (פירוש הסולם).

ומובן לפי זה דרשת חז"ל (רש"י שמות יב, יז) עה"פ "ושמרתם את המצות" אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות כדרך שאיו מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות אלא מצוה הבאה לידך עשה אותה מיד, עיי"ש. דכיון שחיוב המצה נובע מאיסור השהיה שיש בחמץ. לכן ילפינן מכאן לכל המצוות שצריכים להיות בזריזות.

טעם הרחקת הדבש דכתיב "וכל דבש לא תקטירו" להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחיכו. הרב החינוך מצוה קי"ז והרמב"ן (כג, יז) נתן טעם, כדי שיהא שיתוף רחמים בדין ולא מתוק לגמרי, עיין בדבריו.

(מדבר קדמות - רבינו החיד"א)

"פי כל שאר וכל דבש לא תקטירו וגו', וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (ויקרא ב, י"ג).

כי הקנאה והתאוה והכבוד שלשתן גרועים מאד, אך הקנאה יש לה מקום כי קנאת סופרים תרבה חכמה וקנאה ביראת ה', ואמר שלמה המלך ע"ה כל כשרון המעשה הוא קנאת איש מרעהו, וע"כ "כל שאור" הרומז לגאווה וכבוד "וכל דבש" הרומז לתאוה "לא תקריבו ממנו כלל" אפילו אפס קצהו, אך על "כל קרבן תקריב מלח", כי הוא קנאת מים התחתונים שנתקנאו במים העליונים לעלות למעלה ע"כ על "כל קרבן תקריב מלח" כי כל כשרון המעשה הוא קנאת איש מרעהו והוא לטובה.

(חתם סופר)

"וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשפית מלח פריית אלהיך מעל מנחתך על פל קרבנך תקריב מלח" (ויקרא ב, י"ג).

זה לשון הרב ר' מנחם הבבלי (טעמי מצוות, עשין מ"ט): טעם מצוה זו, כמו שאמרו רז"ל: "תנאי התנה הקב"ה עם מי הים שיעלו לקרבן". והמקריב קרבנו, צריך להתיסר מעצמו, "מה מלח ממתיק הבשר אף יסורין כן" (ברכות ה, א). זהו שאמרו זכרונם לברכה (שם ז, א) "טובה מרדות אחת בלבו של אדם [יותר] ממאה מלקיות". אז תתקיים התשובה כתקנה, אם "על כל קרבן תקריב מלח", עכ"ל.

(מוסרי השל"ה)

ענין שנצטוו ישראל להביא מלח בכל קרבן, י"ל דבא לרמז, דהנה בשעה שמביא קרבן לכפר על חטאו ודאי שהוא שב בתשובה שלימה ועולה לרצון, אולם לאחר זמן יתכן שיחזור על קיאו ויפוג ממנו התעוררות

ובעצם היה צריך לאסור אכילת חמץ כל השנה, אלא לפי שזה אי אפשר לכך נאסר רק בפסח, אבל במקדש כל השנה היה אסור להביא חמץ, ששם אין מקום כלל ליצר הרע.

ורק בחג השבועות מקריבים חמץ בבית המקדש בשתי הלחם, מפני שזה זמן מתן תורה, ועל ידי התורה אפשר להכשיר גם את החמץ שהוא היצר הרע (בשם ספר אמונת חכמים).

"כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ פי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממונו אשה לה" (ויקרא ב, י"א).

שלא להקטיר שאור ודבש. זה לשון הרב מנחם הבבלי (טעמי מצוות, לאוין סז): טעם מצוה זו, מדקאמר "תקטירו" ולא אמר "תקריבו", ללמד שעם הקרבן צריך הכנעה, כדי שיהיה לרצון; והשאור והדבש, היצר נמשך אחריהם, ומגביהים עצמם בטבע. והכפרה תלויה בהכנעה, שהרי כל המנחות באות מצוה, והקטיגור לא יעשה סניגור. ואין זה קישור רק כאשר אד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדם, שהם המקטרגים אשר פני ה' חלקם לכך, "שאור ודבש לא תקטירו". ע"כ.

(מוסרי השל"ה)

זריזות בעבודת ה' בטעם האיסור להקטיר שאור כתב החינוך (קיו) וז"ל: דהלא עניני הקרבן כולם הם לעורר מחשבת המקריב, ולפי המעשה ההוא יקח דמיונותיו בנפשו, וע"כ בהרחיק החמץ שהוא נעשה בשהיה גדולה, מקרבנו יקח דמיון לקנות מדת הזריזות והקלות והמהירות במעשה השם ב"ה וכמו שאמרו ז"ל הוי קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי... עיי"ש. וכ"כ רבינו אפרים מובא בחיד"א בספרו "חומת אנך" וז"ל: כי כל דבר מחמצת צריך המתנה ועיכוב וכלפי מעלה צריך זריזות ומהירות של "והחיות רצוא ושוב", עיי"ש.

ועינין בהשל"ה (עניני פסח) שהביא מה"תולעת יעקב" שהחמץ רומז לגוף והמצוה היא רמז לנשמה. ומידת העצלות נובעת מן הגוף העכור כמו שכתב הרמח"ל (מסילת ישרים פ"ו) וז"ל: ותראה כי טבע האדם כבד מאוד כי עפריית החומר גס, ע"כ לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה, ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך צריך שיתגבר נגד טבעו ויתגבר עצמו ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודו ודאי הוא שלא יצליח. ועי' בזהר (ח"ב קפב, א): תא חזי, פד נפקו ישראל ממצרים נפקו מרשו דלהון, מרשו אחרא, מההוא רשו דאקרי חמץ, נהמא בישא. וע"ד אקרי כו"ם הכי, ודא איהו רזא דיצר הרע, פולחנא נוכראה, דאקרי אוף הכי שאור. ודא איהו יצר הרע, דהכי איהו יצר הרע בכר נש, כחמיר בעיסה, עאל במעו דבר נש זעיר זעיר, ולבתר אסגי ביה, עד דכל גופא אתערב בהדיה. ודא איהו כו"ם. ועל דא פתיב, לא יהיה בך אל זר. אל זר ודאי. [בוא וראה, כשיצאו ישראל ממצרים, יצאו מרשות שלהם, מרשות הסטרא אחרא, מרשות ההיא שנקרא חמץ, לחם רע, ע"כ נקרא עבודה זרה כך, בשם חמץ.

התשובה, ועל כן הזהירה התורה שאותה מדרגה של בחינת הקרבת הקרבן שהיה לו בשעת ההקרבה תישמר אצלו לעולם. וזה נרמז בהבאת מלח שהוא ברית אלקיך לעולם, שהמלח מורה על קיום תמידי, כמו כן בחינת הקרבת הקרבן תתקיים אצלך בתמידות לבל תשכח.

(להורות נתן - רבי נתן געשטעטער)

”וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ” (ויקרא ב, יז).

היסורים - ברית

אמר רבי שמעון בן לקיש: נאמר 'ברית' במלח ונאמר 'ברית' ביסורין, נאמר ברית במלח, דכתיב "ולא תשבית מלח ברית", ונאמר ברית ביסורים, דכתיב "אלה דברי הברית", מה ברית האמור במלח - מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם (ברכות ה, א)

חז"ל לימדונו כאן שיסורים נקראים "ברית". הם מקשרים את האדם לקב"ה, ויש בדבר זה הרבה מובנים. אחד המובנים הוא כך: אדם שחי בתוך עולם של חסד, אינו יודע שהקב"ה מטפל בגופו. הקב"ה מכניס אותו בתוך מערכת עצומה של חסד, ורק כשהקב"ה מחסיר ממנו משהו נדבר שהוא נס עצום, כי בעצם לא שייך חסרון בעולם] - אז האדם מגלה לפתע שהקב"ה מטפל בו באופן אישי. ממילא היסורים הם דבר המבטא ברית, כי באותו רגע אדם נזכר ומעריך את כל מה שיש לו.

אדם שכואב לו הראש, עליו לדעת שכאב הראש שלו נובע מכך שהקב"ה אוהב אותו ומטפל בו. אז הוא מגלה את חסדו ית', את עצם הדבר שנתן לו את הראש, את העינים, האוזניים, הפה, פרנסה, משפחה וכו'. זהו זמן עצום להודות ולהלל לקב"ה.

לפי זה נבין את לשון הפסוק בתהלים (ט, א) "למנצח על מות לבן, מזמור לדוד". ויש מפרשים שנאמר על מות אחד מבניו של דוד. לדוד המלך היו ילדים. פתאום רח"ל "על מות לבן" - מת אחד מבניו! מה הוא רואה? - שבעצם זה לא כל כך מוכרח שתינוק יחיה, הוא יכול גם למות. פתאום הוא גילה את העובדה שיש לו חיים ויש לו ילדים, הוא גילה את כל הטובה שהקב"ה עושה עמו, ועל כך התחיל לומר שירה. (תפארת שמשון - רבי שמשון דוד פינקוס)

”וְכָל קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח” (ויקרא ב, יז).

יסורין ממרקין עונותיו של האדם

עי' בגמ' ברכות (ה, א) שהובאו שני מקורות דיסורין ממרקין כל עונותיו של אדם, רבי יוחנן יליף לה מק"ו משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה. וריש לקיש יליף לה מגזרה שוה, נאמר 'ברית' במלח ונאמר 'ברית' ביסורין, מה ברית האמורה במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמורה ביסורין

ממרקין כל עונותיו של אדם.

בספר "שלל רב" הביא מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל דהני שני ילפותות חלוקים מהדדי, והיינו דהא דעבד יוצא בשן ועין, זהו רק אם העבד הבין שהאדון הוא שהכה את שינו או עינו, אבל אם העבד לא הבין שהיה האדון אלא סבר שהיה אדם אחר לא יצא לחירות, אבל הא דמלח ממתיק את הבשר אין נפקא מינה מי הוא שממלח את הבשר, אלא עצם המציאות שהבשר ממולח זהו ממתיק את הבשר.

וכמו כן יש שני אופנים שיסורים ממרקין עונותיו של אדם, האופן הראשון הוא שהאדם מבין שהיסורין באין עליו מהקב"ה מחמת חטאיו, ואופן זה הוא עדיף משום דעי"ז יחזור גם כן בתשובה, ואופן זה ילפינן מק"ו משן ועין כדדריש ר' יוחנן, והאופן השני הוא דאפילו אם אין האדם מבין שהיסורים באים מהקב"ה אעפ"כ היסורים ממרקין עונותיו של האדם, וזה ילפינן מברית מלח כדדריש ריש לקיש.

והוסיף דזו כוונת הפסוק בפרשת וארא (ו, ה), "וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מֵעֲבָדִים אֲתָם וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי", והיינו דבאמת לא היה ראוי לשמוע נאקת בני ישראל משום דהם לא הבינו שהיסורים באין עליהם מהקב"ה, אמנם אעפ"כ אמר הקב"ה "ואני שמעתי את נאקת בני ישראל", והטעם משום "ואזכר את בריתי", דהיינו ברית מלח שיסורין ממרקין עונותיו של אדם אפילו אם לא הבין שהייסורים באין עליו מהקב"ה. ונראה דזו באמת משנה מפורשת באבות (ג, טז), דמיירי שיש לאדם בחירה לעשות טוב או רע, ולבסוף יתן לו הקב"ה שכרו או עונשו, ואמרו שם "והגבאים מחזירין תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו", ועי' בפ"י הרע"ב שמפרש דבכל יום היסורין ופגעים באין על בני אדם בין מדעתו דהיינו בין אם הוא מבין שהיסורין באין עליו מחמת חטאיו, ובין שלא מדעתו והיינו אפילו אם לא הבין שהיסורין באין עליו מהקב"ה. ומבואר דהני ב' אופנים של יסורין נחשב כגביית חוב וממרקין עונותיו של אדם, והיינו כדדריש ר' יוחנן וריש לקיש.

”וְכָל קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח” (ויקרא ב, יז).

ההמתנה והציפיה למצוה היא היא הקרבה לה' ולמצוותו

הביא רבינו בחיי מהמדרש, דבששת ימי בראשית הקב"ה חילק המים, ונעשו מים עליונים ומים תחתונים, אמרו המים התחתונים אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליצרנו, והבטיח לו הקב"ה שהמים התחתונים יעלו על גבי המזבח בניסוך המים ועל כל קרבן.

וצריך ביאור, דעדיין אינו שווה, משום דהמים העליונים היו קרובין להקב"ה מיד מששת ימי בראשית, אבל המים התחתונים היו צריך להמתין קרוב לאלפיים שנה לעלות על גבי המזבח.

רוצה בעצמי לתת לר' חיים'. והגאון רבי חיים לא רצה לקחת ממנו. אמר לו הנדיב 'רציתי שיהיו כל מעותי במלואם ושלא יקבל המשולח מזה חלקו עבור טרחתו'. נענה לו ר' חיים ואמר, שזה מנהג עכו"ם, כשנותנים מעות לבית התיפלה שלהם אינם נותנים ע"י אמצעי, אבל אנו נותנים ע"י אמצעי שגם ישראל אחר יהנה מזה. שהרי הדין הוא שמקבלים קרבנות מעכו"ם רק עולות ולא שלמים, והטעם דכשנותן - דעתו שקרבנו יהיה כולו לה' ועולה כולה כליל, ואילו שלמים בעלים אוכלים וגם הכהנים, והוא אינו מבין זה, שהוא יתן קרבן לה' ואנשים אחרים יהנו ממנו.

(פרדס יוסף)

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי תַחֲטְאוּ בְשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשִׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה" (ויקרא ה, ב).

אשת איש מקרי מותרת לבעלה

איתא בספרא וז"ל: 'וכשהוא אומר "מכל מצות ה'" לרבות אשת איש והנדה, אלא שיש באשת איש מה שאין בנדה ובנדה מה שאין באשת איש, אשת איש חייבים עליה מיתת בית דין והנדה אין חייבים עליה מיתת בית דין, אשת איש מותרת לבעלה והנדה אסורה לבעלה".

וצריך ביאור, דבפשטות אין הפירוש דאיכא איסור 'אשת איש' ורק שיש היתר לבעלה, אלא דאינה כלל אשת איש לגבי בעלה, ואם כן מדוע נקרא דאיסור אשת איש מותרת לבעלה. וכן צריך ביאור על הגמ' בגיטין (פג, א) דנענה רבי יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותרת לזה, האסור אסור לכל והמותר מותר לכל, ופריך בגמ' והרי אשת איש שמותרת לבעלה ואסורה לכל אדם, ומבואר דאיסור אשת איש נקרא 'מותרת לבעלה', וצ"ב כנ"ל.

רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל ב"קובץ שיעורים" (שם אות נ"ב) הוכיח מכאן, דאין הפירוש דאיסור אשת איש הוא כמו גזל קנינו של חברו, דאם כן לא שייך לומר באשת איש שאסורה לזה ומותרת לבעלה, כיון דהוי קנין שלו אינו היתר אלא דאינו בכלל החפצא של גזילה אם הדבר הוא שלו, אלא מוכח מכאן דאיסור אשת איש הוא כמו שאר איסורי עריות, והוי גם כן ערוה לבעלה אלא שיש היתר לבעלה.

אמנם עדיין צ"ב, דאפילו אם האיסור אשת איש דומה לאיסור של שאר עריות, אבל גם בשאר עריות שייך שיהיה שם ערוה לאדם אחד ולא לאדם אחר כגון אחותו של ראובן שהיא ערוה של "אחותו" לראובן אחיה אבל לא לאדם אחר שאינו אחיה, ואם כן גם הערוה של אשת איש אפילו אם הוי כשאר עריות מ"מ אמאי הוי ערוה גם לבעלה דצריך לומר דיש היתר לבעלה.

וצ"ל ד"אשת איש" חלוק מ"אחותו", משום דגבי "אחותו" כלפי אדם אחר דאינו אח, אין כאן חפצא של "אחותו", ואינה ערוה לו כלל, משא"כ השם "אשת איש", גם כלפי הבעל יש לה שם "אשת איש", אע"פ שאותו "איש" הוי הוא עצמו, דסוף סוף במציאות היא "אשת איש" לגבי כל אדם, וממילא הבעל צריך היתר לאותו איסור של "אשת איש".

ביאר הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א דמבואר מכאן יסוד גדול, דע"ז גופא שהמים התחתונים היו מצפים לעלות על גבי המזבח נעשה קירבה להקב"ה, משום דזהו המציאות של "ציפיה" שמביאה קירבה ביניהם, וכדכתיב "ישמח לב מבקשי ה'", וממילא גם המים התחתונים היתה לה קירבה מיד מששת ימי בראשית כיון שהיו מצפים מתי יגיע אותו הזמן שיזכו לעלות על גבי המזבח. והוסיף דזה ג"כ הפירוש בתוס' בברכות (מ, א ד"ה הבא) וז"ל: "מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן וממתינין זה את זה שיטלו ידיהם והן בלא מצות השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם". וצריך ביאור כוונת המדרש, דהיאך הברית מלח מגינה עליהם כשיושבין בלי מצוות. אמנם להנ"ל מובן מאוד, דאע"פ שהם יושבים בלי מצוות, מ"מ כיון דהם ממתינין זה את זה שיטלו ידיהם, וממתינים ומצפים לקיים המצוה של בציעת פת, הציפוי למצוה גופא מביא קירבה לאותה מצוה ויש להם זכות של אותה המצוה שמגינה עליהם, והדוגמא לזה היא ברית מלח דגם כן המתינו המים מלעלות על גבי המזבח וע"ז נעשו קרובין להקב"ה.

(מובא ב"אביר יעקב")

"וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת פְּפוּרִים לָהּ" (ויקרא ב, יד).

בסדר אליהו זוטא (פ"ב) דריש ליה על המקריב דורון לתלמיד חכם, כאילו הקריב בכורים ומכפר עליו, והביאוהו התוספות בכתובות סוף דף ק"ה (ע"ב ד"ה ז"כי אלישע). ואפשר לרמוז "מנחת" ראשי תיבות מ'נחת נ'דבת ת'למיד ח'כם, וראשי תיבות ו'אם ת'קריב מ'נחת ב'כורים ל'יה' - 'תמחל' בגימטריא. (חומת אגן - רבינו החיד"א)

"וְאִם יָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוּ" (ויקרא ג, א).

למה נקראו 'שלמים' שמשימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. "החלב המכסה את הקרב" (פסוק ג), יבא חלב המכסה את הקרב שהוא מלא פרש, ויכסה עון האיש המלא באשה וצחנה. "ואת שתי הכליות" (פסוק ד), לפי שהכליות יועצות, יבואו ויכפרו על כליות יועצות און ומרמה. "ואת יותרת הכבד" (שם), תבא יותרת הכבד ותכפר על אשר כבד לבו וכבדה אזנו. "לחם אשה" (פסוק י"א), עיקר הקרבן כמו שכל הסעודה נקראת 'לחם'. רבינו אפרים ז"ל בפירושו כ"י.

"וְאִם יָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוּ" (ויקרא ג, א).

גוי אינו יכול להבין שגם אחר יהנה מכספו

פירש רש"י, שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים.

מסופר על הגאון רבי חיים מוולאזין זצ"ל, ששלח משולח לאסוף מעות לשיבתו המפורסמת ישיבת וולאזין. וקרה שנדיב אחד לא רצה ליתן באמרו 'אנכי

טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן כך טהורה, אם אתה משמרה בטהרה - מוטב, ואם לאו - הרי הוא בא ונוטלה ממך, ע"כ. ואם כן, הרי אדם מותרת ועומד ומלומד קודם שיצא לעולם, בענין, שכשיזכור זה ישוב מחטאתו, וזהו: "או הוֹדַע אֱלֹוֹי חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא". אולי, שלזה סמך לכאן "וְנַפֵּשׁ פִּי תַחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים" (ה, א), שהיא זאת השבועה הנזכרת במאמר של מעלה, שמשביעין לאדם קודם שיצא לאויר העולם, שאומרים לו הוי צדיק, ומתרין בו ומשביעין אותו לנפשו, כאמרו (נדה שס): "תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן" (ישעיה מה, כג) זה יום הלידה, שנאמר (תהלים כד ד) "אֲשֶׁר לֹא נִשְׂא לְשׁוֹא נַפְשִׁי", וזהו "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא יַעֲד אוֹ רָאָה אוֹ יִדַּע" (ה, א), בהתראה שהתרה בו. ולכן "אִם לֹא יִגִּיד" ויודה על חטאתו ויזכור שבועתו - "וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ", כי ראוי הוא לעונש זה, אחר שהתרה בו.

(מוסרי השלה)

"וְנַפֵּשׁ פִּי תַחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים" (ויקרא ה, א).

בספר "טעם ודעת" מובא מדרש נפלא (תוספתא שבועות פ"ג ה"ג): "רבי אלעזר בן מתאי אומר: אין אדם מתחייב לראות אלא אם כן חטא, שנאמר "נפש כי תחטא ושמעה קול אלה", וכן היה רבי אלעזר בן מתאי אומר: הרואה עוברי עבירה נתחייב לראות, והרואה עושי מצוה זכה לראות".

פירוש, לא יתכן שיזדמן לאדם לראות מעשה עבירה, אלא אם כן הוא עצמו גם כן חוטא באותה עבירה או מקצתה, או כעין אותה עבירה, שאם לא כן לא יזמנו לו מן השמים את ראיית אותה העבירה, ונדרש ממה שנאמר כאן "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה", היינו מפני שאותו בעל נפש חטא, לכן נזדמן לו לשמוע את חבירו נשבע לשקר.

והכלל הוא, שאדם הרואה עושי עבירה הוא מפני שהוא עצמו אשם וחייב קצת בעבירה זו, וכן מי שזוכה לראות עושי מצוה, הוא מפני שיש לו זכויות בשמים, לכן זכה וראה עושי מצוה.

(תפארת שמשון - רבי שמשון דוד פינקוס)

"וּמַעֲלָה מַעַל בַּה'" (ויקרא ה, כא).

פירוש רש"י, לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך בזמן שהוא מכחש - מכחש בעדים ובשטר, אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחיש מכחיש בשלישי שביניהם, עכ"ל.

ראה והביטה עד היכן מגיע עון הכופר בממון, אף על פי שאינו אלא דבר שבממון, הוא כופר בה' יתברך.

(מוסרי השלה)

והגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א הביא מהגאון בעל "צפנת פענח" שמחדש שהאשה בנשואיה מיחדת את עצמה לחיות חיים של קדושה, וממילא ביסוד אסור גם לבעלה מחמת זה, ומותרת לבעלה רק משום דזהו עיקר התכלית של קדושתה, אבל נמצא דהוי באמת היתר לבעלה. והוסיף רבי משה שטרנבוך שליט"א דאע"פ דעיקרן של דברים הוי חידוש, אבל חזינן מזה יסוד גדול דעיקר הקנין באשה הוא לקדשה ולהעלות כל חייה בקדושתה.

(אביר יעקב - הרב יעקב חיים ארלאף)

"אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב" וכו' (ויקרא

ה, א).

החשיב את חטא הכהן לאשמת העם. ופירש רש"י כיון שענין כהן המשיח הוא לכפר על העם, הרי כשהוא נעשה מקולקל אין ראוי עוד להתפלל עליהם ואשמת העם תישאר עליהם.

ובאופן אחר יש לפרש, כי כשהעם רואים שכהן המשיח חוטא, הרי ממנו אחרים לומדים להיות מזלזלים במצות ה' ויגרום להם לחטוא גם בדברים חמורים. וזה מה שאמר "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם", דהיינו שידע שהוא גורם לאשמת העם.

ומזה יש ללמוד, שחובה על האבות להיות זהירים שלא להקל בפני הבנים גם באיסור קל, כי מעשה אבות סימן לבנים, ובכל מעשה אשר יעשה האב ילכו בעקבותיו כאשר הם כרוכים אחריו.

(אמרי ברוך - רבי ברוך אברהם טולידאנו)

"וְאִם נִפְשׁ אַחַת תַּחַטָּא בְּשִׁנְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם. או הוֹדַע אֱלֹוֹי חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" (ויקרא ה, כו - כח).

בזוהר (יג) כתב הרבה התעוררות באלו הפסוקים. והמכוון, יאמר: "או הוֹדַע אֱלֹוֹי חַטָּאתוֹ", שכבר הודיעוהו (בצרור המור) מן השמים, קודם שיבוא לעולם. כאמרו (ירמיהו א, ה): "בְּטַרְם אֶצְרָךְ בְּבֶטֶן יִדְעֵתִיךְ". כי שם מודיעים לאדם ומאירים אותו בנר דלוק על ראשו, להדריכו וללמדו דרכי הש"י, ולהשביעו שילך בדרכי ה', כמוזכר בסדר טהרות (נדה ל, ב): דרש ר' שמלאי: הולד דומה במעי אמו וכו' ונר דלוק על ראשו, ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו', ומלמדו אתו כל התורה, שנאמר (משלי ד, ד): "וַיִּרְנֵי וַיֵּאמֶר לִי" וגו', ואומר (איוב כט, ד) "בְּסוֹד אֱלֹוִה עָלַי אֶהְיֶה" וגו'. ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, שנאמר (ישעיה מה, כג): "כִּי לִי תִכְרַע כָּל בְּרִיךְ תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן" וגו'. ומה שבועה משביעין אותו, אומרים לו: הוי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם אומרים עליך צדיק אתה, הוי אתה בעצמך כרשע; והוי יודע שהקב"ה